Эхэ найхан нютагаа эб хамта мандуулгая!

БУРЯАД УНЭН

1921 оной декабриин 21-нээ гаранз

Бүгэдэ арадай газетэ

1994 ИЮНЬ 1
Зунай эхин шарагшан мэгой нарын 23
СРЕДА
Гарагай 4
№ 102 (18944)
Газетын сэн захилай 10 түх.
Хэлсээтэ сэн

Нунгалтые угтуулан

ХАНИ ХАЛУУН УУЛЗАЛГАНУУД

Ешн-Лодой римбүүшэ майн 26-да Буряад Республикын Президентдэ кандидат Сергей Намсараевтай уулзаба.

Оюун ухаан бодол ба соёл болбосоролые нэргээхэ, XIV дугаар Далай-ламын нургуулиин болон Буряад Республикын юрэнхы эрдэм нуралсалай хоорондохи холбоое бэхижүүлхэ асуудалнууд, мүн бусадшье шухала зорилгонууд хөөрэлдөонэй үедэ хэлсэгдэнэн байгаа.

Энэ хөөрэлдөон монгол хэлэн дээрэ болобо.

* * *

Буряад Республикын Президентлэ кандидат Сергей Намсараев үндэнэн мэргэжэлэй 24-дахи лицейн залуу нунгагшадтай майн 26-да уулзаһан байгаа.

Үндэнэ яһатанай харилсаанай асуудал зүбшэн хэлсэгдэнэн зуйлнуудэй дунда онсо нүүрн эзэлбэ. Өөнэдынгөө үнэтэ шухаг соёл болбосоролые нариннаар сахижа ябадаг Шэнэхэзэнэй буряадуудай хүби заяан тухай асуудалнууд тухай С. Намсараев дэлгэрэнгыгэр тогтожо хэлээ. Буряад болон хуушан монгол хэлэ шудалхадань тэдэнэртэ туһалха гээшэ тон шухала удха шанартай болоно байна.

* * *

Энэл үдэр Буряад Республикын Президентдэ кандидат С. Д. Намсараев техническэ мэргэжэлэй 6-дахи училищиин залуу нунгагшадтай уулзажа, хани халуунгаар хөөрэлдэнэн, залуушуулай политикын шухала асуудалнуудта, техническэ мэргэжэлэй эрдэм нуралсалай ерээдүйн зорилгонуудта гол анхаралаа хандуулнан байгаа.

«Эрдэм нуралсал ба ерээдүй» гэһэн хүдэлөөнэй хэблэлэй түб.

ОРОЛДОСОТОЙГООР АЖАЛЛАНА

«Улаан-Туяа» колхозой тарлашад хабарай тарилгын ямар удха шанартайе һайн мэдэдэг юм. Ажахын тарималангууд, сабшалангууд гол түлэб Хаймасаанда оршодог. Хабарай хүрэжэ ерэхэдэ, тэндэ хүлгөөтэй боложо эхилдэг. Тариалан дээрэ тракторай хүнхиөөн үдэр, нүнигүй дуулдадаг.

— Майн 8-да хабарай тарилгын хүдэлмэри эхилээ нэмдэ. Яһала һайн бэлэдхэл хээбди. Техникэ заһабарилагданхай. Үрэнэ хүрэнгэ бии. Гол түлэб обёос болон ешмээн таригдаха. 500 гектар дабхарлагдаһан паартайбди. Тэрээн дээрээ шинг нойто хаажа дүүргэнхэйбди. Мүнөө үедэ 400 гектар хахалаад байнабди, — гэжэ тракторно-тариан ажалай бригадир Б-М. Ц. Цыренов найдамтайгаар мэдүүлнэ.

Механизаторнууд ажалай 17 үдэр соо орооното ургамалай тарилга нүүргэхэ гэжэ шнидэнхэй юм. Тэдэнэй бэрхэ, жэгдэ һайн ажалые, оролдолгые харахада, хэлэһэн үгэдөө хүрэхэ байһандань этигэмээр һэн.

Полевой стан дээрэ хамтын һайн байра бии. Халаанайнгаа һүүлээр налайжа амарха аргатай юм.

Г-Х. А. Найданова наһанайнгаа амаралтада гаранхайшье һаа, тогоошоноор олон жэлдэ хүдэлдэг. Шанаһан эдеэнийнь амтатай, шэмэтэй байдаг.

Гартаа дүйтэй механизаторнууд минеральна үтэгжүүлгэ сасадаг «РУС» гэһэн түхеэрэлгэ селькэнүүдтэ ороо̂о хэхэ болгожо таарууланхай.

— Түлишэ, тоһон бии. Бүхы хүдэлмэри болзор соогоо дүүргэгдэхэ ёнотой. Бултa һайн, оролдосотойгоор хүдэлнэ, — гэжэ колхозой ахамад агроном Б. Н. Жамбалов хөөрэнэ.

Догнодо ажалша бэрхэ зон олон юм. Н. Попов, Е-Н. Намсараев, Д-Н. Чимитов, Ц. Базаров, А. Туезов гэгшэд үшинэй, эрхим механизаторнууд юм. Аха дүү Баир, Чингис, Раншур, Зоригто, Содном Гунгаровууд тухай нютагаархидынь магтаалай дулаан үгэнүүдые хэлэдэг.

Эдэ үдэрнүүдтэ тэндэ бүхы хүдэлмэри түгэсэнхэй.

К. СУДАНОВ.

Яруунa.

ЗОНОЙ НАЙДАЛ ҮНЭТЭЙ

Өөрөө тосхоной ... зон дүүрэн ... ерэһэн ... ехозой кадрнуу... начальник ... маева тус суг... ... округ ... ...

Буряад Республикын Арадай Хуралай депутадта кандидадууд

ХЭЛЭҺЭН ҮГЭДӨӨ ХҮРЭДЭГ

Этигэл—маша ехэ элсүүлэгшэ ба зоригжуулагша хүсэн. Абарга хүсэтэ агуухэ гүрэнүүдэй нэгэн байһан Советскэ Союзай, мүн олон миллион гэшүүдтэй, идхалгын ажал ябуулдаг угаа олон зургааануудтай, материальна ехэ баян байһан КПССэй түргэнөөр һандаржа һалаһанай олон шалтагаануудай нэгэн— эрхэтэн зоной, партнин жиирэй гэшүүдэй засаг түрэдөө, партиин удамаршадта этигэхээ болиһон, хуули журамай, засагуудай задарһан, һунгагдаһан депутадуудай олонхинь үгэһэн үгэдөө хүрэхээ болиһон ушарнууд болоно.

Эрхэтэн зон засагаа һунгахаяа һунгуулиин участогуудта һүүлэй үедэ юундэ олоороо ерэнэгүйб? Депутадта кандидадтай уулзалгын суглааануудташье зон үсөөн ерэдэг. Яахадааб гэхэдэ, тэдэнэр мэхэлэгдэ мэхэлэгдэһээр этигэлээ бараа бшуу. Мүнөөнэй Гүрэнэй Дүүмын депутадуудай зуугаран үдэрэйнь ажалые сэгныт. Өөһэдтөөл ямба, тусхай эрхэнүүдые бии болгохые оролдоно бэшэ гү? Үйлэдбэри, хүдөө ажахы уналаар, соёл доройтоһоор, гэмтэ ябадалнууд ба архидалган аймшаттай болонхой зандаа. Заһарһан юумэн алга.

Сэсэшүүл алдуунуудһаа һургаал абадаг, мунхагууд алдуугаал дабтадаг. Хүндэтэ һунгагшад, алдуунуудаа бү дабтаял. «Намһаа саагуур, наранһаа наагуур» гээд бү ябаял. Бүри доройтохобди. Маанадай, үри бэемнай, аша гушанараймнай хуби заяан, үйлын үри маанадай гарта. Үнэн сэхэ ябадалтай, һайхан һанаатай, һайн заяатай, үтэһэн үгэдөө хүрэдэг, Буряад Республикадамнай ушараад байһан экономическа, ухаан сэдьхэлэй доройтолгоһоо арад зоноо гаргажа шадамаар, хүн зонойнгоо аша туһын түлөө, ажана һайн байдалтай болгохые оролдодог, ажахые мэдэхэ, эмхидхэхы шадабаритай мэргэжэлтэдые республикынгаа Президентээр, Арадай Хуралда дэбжүүлэгдээд байһан кандидадууд соohоо шэлэн һунгабалнай, манай гудамжануудта наада зугаа, найр баяр, энхэ жаргал бусахал.

Энээнһээ урда үнгэрһэн һунгалтада али нэгыень шэлэн һунгаха эрхэтэй болоо бэлэй. Тэрэ үедэ багшанарай дээдэ һургуулиин декан байһан С. В. Калмыков һунгуулиин Ранжуровай округһоо кандидат болон дэбжүүлэгдээд, дүрбэн кандидадууд соohоо нлажа гараа бэлэй. Һунгагшад эндүүрээгүй һэн. Залуу эрдэмтэ багша һунгалтын һүүлээр Буряадай Верховно Советдэ ажаллахаар дэбжүүлэгдэһэн байгаа.

Буряадай Республикын Верховно Советэй шиидхэбэрээр һуралсал болон эрдэмэй асуудалнуудые эрхилхэ зуураа арадай депутат С. Б. Калмыков һунгагшадайнгаа үгэһэн захлануудые бэелүүлхэ, үндэһэн хэлэ, һуралсал, эрдэм хүгжөөхэ талаар үүсхэл гаргажа хүдэлөө, хубинтаяа оруулаа.

Республикада университет нээхэ гээшэ үнихэнэй шиидхэгдэдэггүй, ужашаһан асуудал байһан юм. Новосибирскын университедэй филиалые Улаан-Удэдэ нээхэ асуудалые шиидхэхэдэ, буряад хэлые гүрэнэй хэлэнүүдэй нэгэн болгоходо, Буряад Республикын тугые баталхада, һуралсал болон залуушуул тухай хуулинуудые бэлдэхэдэ, тэдэнние баталан абаха хэрэгтэ депутат Калмыков хубитаяа оруулалсаа.

Буряадай гүрэнэй багшын дээдэ һургуулиин ректорэй тушаал конкурсын гуримаар эзэлхэдэнь, институдай эрдэмтэдэй олонхинь дуугаа үгэжэ, ректор болон һунгагдаа һэн. Ректор болоһоор үни болоошьегүй һаа, һунгагшадайнгаа захлануудые бэелүүлхэ гэжэ оролдолго гаргана. Бээ-махабад бэхижүүлэн хүмүүжүүлхэ, мүн индустриально-педагогическа факультедүүдэй һуралсалаа эмхидхэдэг газарнуудые һайжаруулха талаар хэмжээнүүд аб таа. Багшанар ба оюутад саг соогоо салингаа, стипендиеэ абана. Хуули заадаг шэнэ кафедра ректорэй үүсхэлээр байгуулагдаа. Багшанарай институдые университет болгохо талаар С. В. Калмыков ехэ оролдолго гаргаһаар.

Байд байд гээд лэ депутат Калмыков һунгагшадтаяа уулзадаг: тэдэнэрэй захил хэр дүүргэжэ байһан тухайгаа, ямар шэнэ юумэ хэхээр түсэблэжэ, хараалжа байһан тухайгаа тоосодог. Энэ болбол арадай депутадай тон шухала шанар. Үндэр харюусалгаяа мэдэрһэн, үгэһэн үгэдөө хүрэдэг лэ депутат һунгагшадтаяа бата барисаатай байдаг, тэрэнээ улам бэхижүүлхэ гэжэ оролдодог юм.

Багшанарай дээдэ һургуулида үтэлһэн, гэр байраар түлюур хүнүүд олон. Ядаралда орохон, үбдэһэн, үнишэрһэн багшын ажалай болоо дайнай ветерануудай гэр бүлэнүүдэн арга боломжын хэмжээгээр туһалха гэжэ оролодог, нигүүлэсхы, уян сэдьхэлтэй хүн. Тушаалдаад байһан хэсүү сагта айл бүхэнине огородой ба саадай участогтай болгохо гээшэ угаа шухала болонхой. Суггаа ажаллажа байһан хүнүүдтэ хото шадар саад ба огород тариха, тус тустаа гэр бариха газартай болгохо гэжэ Степан Владимирович оролдолго ходо гаргажа байдаг.

Түрэл хэлэндээ дуратай сэтгүүлшэ байһан тула Степан Владимировичын үшөө нэгэ һайн шанарые тэмдэглэхэм: түрэлхи хэлэн дээрээ, буряадаараа радиогоор зугаалхадаа һүүлэй хоёр жилдэ эли бодо бэрхэ болоо. Иигэжэ ноёдууднай түрэл хэлээсэ хүндэлжэ, түрэ засагай абаһан хуулинууд тухай радио, телевиденсэр буряадаараа хөөрэжэ, хэһэн, бүтээһэн юумэнүүд тухайгаа тоосодог байбалынь, сохэл урмашамаар байха һэн.

Совет хүнүүдэй хоёр үстэн түсэбтэ ажахын эрхэ байдалда үдэһэн, ажалгүйдэлгэ, дэлгүүр, үмсын зөөри гэхэ мэтые мэдэхэгүй хүнүүд байна гээшэ. Дэлгүүрэй далайн хуули ёһо аймшагтайшье, түбэгтэйшье юм гээд түүхэ гэршэлнэ. Дэлгүүрэй далайда тамаржа шадахагүй хүнүүд шэнгэжэ, ядаржа, зобожо болохо бшуу. Мүнөө сагай, илангаяа ерээдүйн дэлгүүрэй харилсаануудта ажамидарха амжалтатай лбахын тулада нэн түрүүн һайн мэргэжэл, һургуули эрдэм, түрүү технологи, хүн бүхэнэй харюусалгаяа мэдэрэн шангаар, бэрхээр, залхуурангүйгөөр, өөрөө өөртөөл найдан ажалладаг болохо гээшэ тон шухала болобо. «Һураһан—далай, һураагүй — балай» гээшын үнэн зүб байһаннине Японой, Корейн Республикын мүнөөнэй байдал гэршэлнэ.

Д. Банзаровай нэрэмжэтэ институдай профессорнууд, багшанар, оюутад С. В. Калмыковые Бурлад Республикын дээдын засагта—Арадай Хуралай депутадта кандидат болгон дахяад дэбжүүлбэ. Тэдэнэр эндүүрээгүй байха гээд лаб этигэнэб.

Бүхы түрэлэй һуралсалай ба залуу үетэнние хүмүүжүүлэн болбосоруулха ажалай шанарые эрид һайжаруулха, эрдэм гэгээрэл, үндэһэн соёлоо, арадайнгаа һайн һайхан ёһо заншалнуудые хүгжөөхэ, залуушуулые ажалаар хангаха, хуулинуудые сахидаг, хэрэглэдэг, хамгаалдаг зургааануудтай нягта харилсаатайгаар ажаллажа, хуулиин наһа гүйцөөгүйшүүлэй гэмтэ ябадал хэлгые эрид доошолуулха, хүнүүдэй сэдьхэл арюудхан сэбэрлэхэ ба бусад шухала асуудалнууд депутадта кандидадаар дэбжүүлэгдэһэн С. В. Калмыковай һунгалтын программа соо тодорхойлогдонхой.

Эрдэмэй багшалха методикын хүгжэлтэдэ тобойжо тодорһон бүхы шэнэ зүйлнүүдые анхаран бэдэржэ, эрхилжэ байһан орёо ажалдаа түрүгнөөр хэрэглэжэ, пэбтэрүүлхэ гэжэ тухашардаг, суг ажалладаг нүхэлтөө анхаралтай хүн гэжэ Калмыковые олон жэлнүүд соо хамта ажаллахадаа ойлгооб. Степан Владимирович үе наһанай, холын хараата асуудалнуудые олон талаһаань шэнжэлэн түсэлдэг, үдэрэй талын хэрэгүүдые зүбөөр шидхэхые оролдодог бодолготой, тэсэбэритэй, найдамтай нүхэр. Ушар нимэнээ июнийн 16-да, хүндэтэ һунгагшад, ургажа ябаа залуу хүтэлбэрилэгшэ профессор Степан Владимирович Калмыковай түлөө үндэр дуугаа үгэхыетнай үрэалнаб.

С.-Д. БАДМАЕВ.
этигэмжэтэ нюур,
Д. Банзаровай нэрэмжэтэ БГПИ-гэй багша, философийн эрдэмэй кандидат.

Россин Эрдэмэй академийн Сибириин отделениин Буряадай Биологийн институдай, Буряад Республикын Хүдөө ажахын болон эдеэ хоолой министерствын, регионууд хоорондохи эрдэм-техникын «Сибирь» программын, Россин хүрьһэ шэнжэлэгшэдэй бүлгэмэй Буряадай отделениин хэлээр Улаан-Үдэдэ Буряадай [illegible] түбэй конференц-зал соо байгша [illegible] 25—26-най үдэрнүүдтэ республикан[illegible] учно-практическа конференци [illegible] ороной газарай нөөсэ тухай» асуу[illegible] болоҗо үнгэрбэ.

Эрдэмэй туйлалтануудые—үйлэдбэридэ

ЭРДЭМТЭДЭЙ ДУРАДХАЛНУУД СЭГНЭШЭГҮЙ УДХАТАЙ

Түрүүшын үдэр

Конференцийн түрүүшын үдэрэй заседание эмхидхэлэй комитедэй түрүүлэгшэ, Буряадай Биологийн институдай директор, биологийн эрдэмэй доктор профессор В. М. Корсунов нээжэ, богонихон орольто үгэ хэлээ. Тэрэ нэн түрүүн Буряадай Хүдөө ажахын эрдэм-шэнжэлэлгын институдай директор Б. И. Николаев Буряадай хүдөө ажахын институдай багша В. Б. Бохиев, Геологийн институдай хүдэлмэриилэгшэ В. К. Кашин гэгшэдэй хүдөө ажахын эрдэмэй докторнууд болоһон ушараарнь халуунаар амаршалаа.

— Бидэ мүнөөдэр ехэл хүндэхэн сагта сугларбабди, —гээд нүхэр Корсунов саашань үргэлжэлүүлэб. —Хүдөө ажахы эрхилхэ ёһо гурим эбдэгдэжэ, энэ һалбарине хүгжөөхэ хэрэгтэ ехэл муугаар нүлөөлжэ эхилэнхэй. Манаа тэжээдэг газар дайдадаа хайшан гээд зүбөөр анхаралаа хандуулхаб, үрэжэлтэ хубинень яагаад һайжаруулха ёһотойб гэһэн шухала асуудал зүбшэн хэлсэхээ, сэнтэй дурадхалнуудые үгэхэеэ сугларба гээшэбди.

Мүнөө хабарай тарилга түлэг ябажа байна. Тоһо түлишьн, мүнгэ зөөрин дуталдажа хэды зобоогоошье һаань, бидэ голхоржо һуунагүйбди. Газар дайдадаа яажа зүбөөр хандадаг болохоб гэһэн зорилготойгоор республикын эрдэмтэд энэ конференци зарлаа. Хоёр үдэрэй туршада гуша гаран элидхэлнүүд сугларагшадта дурадхагдаха байна. Эдэ элидхэлнүүд соо хайшан гээд саашадаа ажаһуухаб, газараа хайшан гээд бөөмэйлэн хэрэглэхэб гэһэн асуудалнууд тодоор харагдаха байна, — гээд мэдүүлээ.

Удаань Бурлад Республикын хүдөө ажахын министр, экономикын эрдэмэй кандидат Н. Н. Найданов конференцидэ хабаадагшадые республикын правительствын, полинууд, фермэнүүд дээрэ ажаллажа байһан хүдөөгэй ажалшанай үмэнэһөо халуунаар амаршалаад, щухала асуудалаар үнгэрэгдэжэ байһан конференцийн хүдэлмэридэ амжалта хүсэб.

— Байгал шадарһи газар дайдые аршалан хамгаалха талаар айхабтар ехэ хүдэлөөнэй мүнөө ябажа байһан тухай олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүд үргэнөөр харуулхые, бэшэхые оролдоно. Энэ амин шухала хэрэгтэ манай эрдэмтэд хубитаяа оруулна, оруулхашье байна,—гэжэ тэрэ найдалаа элирхэйлбэ.

Саашань нүхэр Найданов хабарай тарилгын, газарай үрэжэл һайжаруулха габшагай хөёр һарын ябаса, аграрна секторэй финансова байдал тухай тодорхойгоор тогтоожо хэлээ. Жэшээлхэдэ, республикын ажахынууд элшэ хүсэ хэрэглэһэнэй түлөө аяар 3 миллиард, тоһо түлишэ абаһанай—1 миллиард 700 миллион түхэригэй үри шэрндэ орохой. Гүрэн түрэһөо урьһаламжын мүнгэн яһала үгтэжэ байна. Хабарай тарилгын эхиндэ 21,5 миллиард түхэриг мүнгэн зөөрини үгтэһэн һаань, удаадахэмжээн эрид бага болоо. Колхоз, совхозуудта нэрлэгдэһэн 6,5 миллиард, фермерүүдэй ажахынуудта 4 миллиард мүнгэн мүнөө хүрэжэ ерэнхэй, Хүдөө ажахые дэмжэхэ талаар апрель һарын һүүл багаар Россин Федерацийн Федеральна Суглаанай Федерацийн Соведэй тогтоол баталагдан абтаа, гэжэ министр энэ тогтоолой удха шанарые суглараргшадта ойлгуулжа үгэб.

Һүүлээрнь конференцийн программын ёһоор элдэб олон шэглэлэнүүдээр элидхэлнүүд уншагдаа. «Буряадай газарай нөөсын мүнөөдэрэй байдал» гэһэн голшэглэлээр Биологийн институдай директор В. М. Корсунов «Байгал шадарһи газарай хүрьһэ ашаг үрэтэйгөөр, зүбөөр хэрэглэхэ, тэрэнние хамгаалха технологи зохёохо талаар Забайкалин хүрьһэ шэнжэлэгшэдэй гол зорилгонууд» гэһэн асуудалаар элидхэл хэхэдээ, Байгал шадарые саашань бата найдамтайгаар хүгжөөхын тула тэндэхи газар дайдые ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ генеральна түсэб дээрэ гол түлэб анхаралаа хандуулба. Тинхэдээ хүдөөгэй зонние агрономическа мэдэсэтэй болгохын тула тэдэнэрые ходо һургажа байха ёһотой гэжэ хэлээ. Энэ талаар район бүхэндэ хүдөө ажахын һургуули [illegible] гожо, бүхы фермерн[illegible] хэдэн жэлэй турш[illegible] гаха, газар дээрэ [illegible] һурахынь тула үрэ[illegible] участогуудые тэһалж[illegible] хэ гээшэ тон шухала[illegible] зарайнгаа үрэжэлтэ [illegible] ень һайжаруулалгуйгө[illegible] рарна реформо бэ[illegible] шадахагүйдэн гэжэ [illegible] Корсунов түгэсхэдээ [illegible] дүүлһэн байна.

«Байгал шадарһи [illegible] ли хэрэглэхэ экологи[illegible] гурим тухай» асуу[illegible] эиэл институдай эрдэ[illegible] тор В. Н. Дугаров [illegible] хэл хэбэ.

— Энэ асуудалтай [illegible] нии бэшэһэн статья [illegible] ликын газетэнүүдэ [illegible] толилогдожо, намайе [illegible] дэр шлээд хүндэлэ[illegible] бэ. Хүгжэлтын зогсо[illegible] сагта газараа һаймар[illegible] лаха тухай тогтоо[illegible] зарлигууд оло дахи[illegible] һан ааб даа. Зүгөөр [illegible] гаалинин эрдэм шэнжэлэгшэдэй [illegible] да абтадаггүй, тоогдо[illegible] байгаа бшуу. Нэмэжэ [illegible] тала бултыень хаяа[illegible] хёод, һалхинай, уһанай [illegible] тэлгэһээ абажа, хам[illegible] жа шадагүйгөөр по[illegible] даа жалга, яама болго[illegible] Алфёровае то[illegible] нahатай багашуу [illegible] та тарнга, сүлөөгү[illegible] любовь Андреевн[illegible] газарыень һэндэг[illegible] хёөбди. Һалхинай гэм[illegible] нээ аршалха гэжэ [illegible] оролдобошье, уһанай [illegible] гаһаа гэмтэдэг ябалал[illegible] раада абадаггүй байг[illegible]

Түрүүшын үдэр эрдэ[illegible] дэй 16 элидхэл шагна[illegible] han байна. Һонирхо[illegible] элидхэлнүүд яһала олон[illegible] гаа. Жэшээлхэдэ, Бурлад[illegible] хүдөө ажахын институ[illegible] В. Б. Бохиевай «Б[illegible] шадархи газарые хам[illegible] ха хэрэгтые шэнжэлэ[illegible] жа үзэхэ», Буряадай [illegible] дөө ажахын эрдэмэй [illegible] лэлгын институдаа Т. [illegible] Лапухинай «Үтэжүү[illegible] удаан саг соо хэрэг[illegible] ба хүрьһэной үрэжэлтэ [illegible] бинень дээшэлүүлхэ», [illegible] ряадай хүдөө ажахын [illegible] ситудай профессор, хү[illegible] ажахын эрдэмэй [illegible] И. А. Ишигеновай «Бур[illegible] ороной талата болон [illegible] рай талата зоной хужаа[illegible] газарай хүрьһэной гене[illegible] ческэ байдал ба тэрэни[illegible] һайжаруулха арга замуу[illegible] гэһэн асуудалнуудаар [illegible] шаһан элидхэлнүүд сугла[illegible] рагшадай һонирхол ехэ[illegible] татаа.

Хоёрдохи үдэр

Конференцийн хоёрдохи үдэрэй заседание Буряадай Биологийн институдай директорэй орлогшо, биологийн эрдэмэй доктор, гэшүүн-корреспондент В. Ж. Цыренов хүтэлбэрилбэ. «Газарай ашаг шэмэ дээшэлүүлхэ агротехнологическа болон мелиоративна онол арганууд» ба «Нинтын болон шэнжэлхы удхатай методологическа асуудалнууд» гэһэн шэглэлнүүдээр 14 элидхэл хэгдэһэн байха юм. «Орооһото үргамалнуудай ургасада минеральна үтэгхүүлгын үзүүлдэг нүлөө ба хүрин хүрьһэтэ газарай үрэжэлтэ хубинн байдал» гэһэн асуудалаар Буряадай Биологийн институдай эрдэмтэ Хүдэлмэриилэгшэ В. А. Ревенский лекци уншахадаа, олон тоото жэшээнүүдые зэргэсүүлэн харуулхые ороло. Буряадай хүдөө ажахын институдай багша М. Ж. Шагдаров энэ конференцийн дээрэ элидхэл хэхэдээ, хуурай талата нютагуудта газарай хүрьһэ хамгаалха арга нөөсэнүүдые хэрэглэхэ. Буряадай хүдөө ажахын эрдэм-шэнжэлэлгын институдай эрдэмтэн А. Б. Туханов газарай дээдэ [illegible] бинень соолохо олоп ар[illegible] үргэнөөр эрхилхэ, Сибирь[illegible] мелиорацийн туршалгын ст[illegible] ций (ОМС) хүдэлмэриилэ[illegible] Ю. М. Ильин торёёрэ [illegible] бэг хүрьһэтэй хатаадаг [illegible] газарые хайшан гээд [illegible] жаруулха тухай тодорхо[illegible] гоор тогтоожо хэлэбэ.

Конференцийн хүдэлмэ[illegible] рийн түгэсхэлдэ бүлгэ[illegible] хабаадалгатайгаар тусг[illegible] шидхэбэри баталагдан [illegible] таһан байна.

Д. ДОНДОКОВ.

ЗАГАРАЙН АЙМАГТА

САБШАЛАН УҺАЛНА

Добо-Ёнхорой сабшаланда луговодууд үглөөнэй наранһаа үдэшын боро хараан болотор сабшалангаа уһална. Тэдэнэр 120 гектар сабшалангаа мүнөө хоёрдохиёо уһалжа эхилбэ. Нёдондо Добо-Ёнхорой луговодууд бултадаа хамтаржа сабшалангаа уһалһан, һайн ургаса хуряаһан. Тиимэнээ үбэлжэлгээ малшад үбөөр дутангүй, яһала һайн үнгэргөө. Мүнөөшье Добо-Ёнхорой айлнуудай хорёонууд соо хур үбһэнэй һуринүүд харагданал.

ЭРТЫН ТАРЯАН ТАРИГДАА

Таряашадай «Бэхи ажал» гэжэ нэрэтэй нэгэдэлэйхид 30 гектар паар дээрэ эртын таряа тариба. Мүн ажахынхид нёдондо хахалагдаһан 50 гектар газарта шэнинсэ тарижа дүүргэбэ.

— Газарнай һайн шиинг нойтотой, өөрын үрэнэ хурэнгөөр һайн шанартайгаар тарилга хэбэбди. Ерэхэ жэлдэ өөрын ороӧһо таряатай байхабди гэжэ найданабди. Һаяхан тээрмэтэй болообди. Һайнаар таряагаа ургуулжа абаа һаа, өөрын хилээмэгэй байхабди даа,—гэжэ ажахые хүтэлбэрилэгшэ Булад Чимитов хөөрэнэ.

САБШАЛАНГАА ХОРЁОЛОО

Ажалша бэрхэ Владимир Батуевай хүтэлбэрилдэг таряашадай ажахы үбэлжэлгээ һайнаар үнгэргэжэ, хоёр томо һүри үбһэ хурлаба.

Һаяхан табан гектар сабшалангые шэнээр хорёолоод, хоёр дахин уһалба. Нёдондо намартаа энэ сабшалан дээрээ наг шэбхэ гаргаа һэн. Ажахы энэ жэлдэ сабшалангай гектар бухэнһөо 40 центнер һайн шанартай үбһэ абахаар харагдана.

КОНЦЕРТ ХАРУУЛНА

Эрхирэгэй соёлой байшангай бүлэг артистнар Агваан Доржиевай жасада мүнгэ оруулха зорилготойгоор дутын һуурнинуудай ажалшадта концертнүүдые харуулба. Дабаатын захиргаанай ахамад бухгалтер, концертын элэбхитэй артист Галина Хаганова хөөрэнэ: «Биднэр Наранда, Шэнэ Буусала, Асагадта, Эрхирэгтэ харуулһан концертнүүдээ Агваан Доржиевай 140 жэлэй ойдо зориулнабди. Концертээ сугларуулагдаһан мүнгээ Хара-Шебертэ бариндажа байһан Сүбэгтын барилгада дамжуулхабди».

ЗУҺАЛАНДА ҺҮН НЭМЭНЭ

Асагадай «Бэхи ажал» гэһэн таряашадай һаалишад Анна Баданова, Долгоржаб Дондукова гэгшэд Үлэ голой саана оршодог Мухар нуур гэһэн газартэ зуһаландаа гаранхай.

— Бэлшээрийн ногоон һайн, тойроод уһан элбэг. Байра байдалнай һайн, эртээнһээ түхеэрэгдэнхэй — гэжэ һаалишад баяртайнууд.

Хуушаншье һаа шэнээр һэльбэн зahагдаһан гэртээ һаалишад түбхинэн оронхой. Мүнөө газаа һэрюун. Һоно батаганааншье үгы. Энэ сагта малаа һайнаар бэлшээхэдэ, һү һаам үдэр бүри нэмэнэ гэжэ Мухарта зуһаландаа гараһан һаалишад баяртай.

Б. БАТОРОВ.

Адуун һүрэгөө олошоруулая

МОРИДОО МЯХАН БОЛГОХОМНАЙ ҮЛӨӨ ГҮ?

Манай Хойто-Байгалай районой ажахынуудта һүүлэй жэлнүүдтэ ямаршье шалтагаангүйгөөр эбэртэ бодо малаа олоор үсөөлхэ ябадал гаргагдадаг болошонхой. Энэ хэлэгшээ тоо, баримтануудаар батадхабал, 1992 ондо бүхыдөө 1557 толгой үхэр тоологдогдог һаа, харин энэ жэлэй эхиндэ 1229 толгой бодо мал үлөөгдэһэн байна.

Эндэ ганса эбэртэ бодо мал үсөөрүүлэгдэнэ бэшэ, мүн адуу моридой тоо толгойнь баһал үсөөн болгогдожо байнхай. Үбэлжэлгын үедэ малаа тэжээлээр гүйсэд хангажа шадаагүй, тэдэнине харууһалха хэрэгтэ олон ондоо шиидхэгдээгүй асуудалнуудай гараһан ушарһаа колхоз, совхозууд үхэрнүүдээ олоор үсөөлжэ эхилэнхэй. Харин адуу моридто тиимэ ехэ гаргаша хэрэгтэй бэшэ ха юм даа. Адуун һүрэгтэ дулаан байранууд, элдэб зүйлэй тэжээл хэрэгтэй болодоггүй, мүнгэн зөөри ехээр гаргашалагдаггүй бшуу. Ямаршье тиимэ бодото шалтагаангүйгөөр мүнөө жэлдэ энэ райондо хорёод гаран толгой морид үсөөрүүлэгдээ. Эдэ морид хайшаа үгы болгогдоӧб? Хорёод морид али мяхан болгогдожо, хүнүүдэй хото руу ороо гү? Али харууһанай муу дээрэһээ үхэл хаталда оруулагдаһан, мааягар хүлтэй баабгайнуудай, үлэнхэ хоохон шопонуудай аманда ороһон болоно гү? Харюу үгтөөгүй асуудалнууд, асуудалнууд олоор гаража ерэнэ.

Худөөгэй һалбаринууд адуу моригүйгөөр байжа шадахаяа болжэ, һалаха туйлдаа хүрэхэнь холо бэшэ үлэбэ. Ямаршье сагта эртэ урданһаа хойшо адуун һүрэг хүдөөдэ хабаатай бухы хүнүүдэй, илангаяа буряад зоной эрдэни зэндэмэни байһан гээшэ. Харин мүнөөнэй хүшэр хүндэ эрхэ байдалда «түмэр» агтануудтаа дуһал дуһалаар солярка, бензин, түрхидэлгын материал бэдэржэ, олоно ядажа түгэншэлэн байхадаа, хурдан хүлэгүүднай одоол хэрэгтэй болоно бэшэ аал? Бээ даажа гараһан фермериүүд, таряашадай ажахынууд эгээл мүнөө үедэ адуун һүрэгтөө анхархаар болоо аабза гэжэ найдагдана.

Морин гээшэмнай хэзээдэшье, ямаршье сагта зоной ёһотойл ажалша нухэрынь байһан ааб даа. Адуу моринһоо абтаһан продукцинь эгээл хямда сэнтэй байхаһаа гадуур ямаршье холисогүй сэбэр продукци абтана ха юм. Байгалай үмэнэхи газар нютагуудта ажаһуудаг зоной эдеэ хоолдо адуунай мяхан гол һуури эзэлдэг байһан зандаа гээшэ. Олон үндэнэр яһатанай соёл болон ажабайдалынь, мүн бэлдэдэг заншалта эдеэ хоолынь арад бүхэнэй һуудал, байдалһаа эхи абан, онсо өөрын илгаатай байдагынь эли. Жэшээлхэдэ, эртэ урда сагһаа хойшо адууһа мал үсхэбэрилдэг буряад арадай бэлдэһэн эдеэ хоол гол түлэб адуу малһаа абтаһан продуктаар хэгдэдэг байһан юм. Унага, даагалгарай мяхаар, эльгээр, арьбан далангаарнь, мүн шуһааринь, омһо, хитаарнь ямархан шанартай, амтатай, шэмэтэй эдеэн бэлдэгдэнэ гээшэб! Зүгөөр һүүлэй үедэ манай нютагуудаар нимэ амтатай эдеэ хоолдо хангалтагүйгөөр, хайхарамжагүйгөөр хандадаг болошоһонинь ехэл гайхалтай.

Адуу үсхэбэрилгэ хадаа физкультура болон спорт хүгжөөлгэдэ горитойхон нүлөө үзүүлдэг байна. Эмнинг мори эмээлэжэ һургаха гээшэ эрэлхэг зүрхэтэй, солбон, шуран хүнүүдэйл хэрэг ха юм. Арад зоноймнай заншалта һайндэрнүүд урдандаа заабол мори урилдаагаар эхилдэг бэлэй. Нигэжэ сугларагшадые хэды сохэр баярлуулдаг байгааб даа. Мүнөөшье зунай һайндэрнүүдэй үедэ мори урилдаан үнгэргэгдэдэг гээшэ. Тэд эпээндэ урдынхидал адли олон морид табигдахаяашье, зон олоор хабаадахаяашье болишоо. Гол шалтагаанинь хадаа энэ зүйлэй спорт олоной дунда дэлгэрүүлхын тула мүнгэн зөөришье олдохоёо, эдэбхи үүсхэлшье гаргагдахаяа болёо ха юм.

Үни сагһаа хойшо буряадууд гүүнэй һүөөр хэгдэнэн сэгээ эгээл хүндэтэй ундандал тоолодог байгаа. Сэгээ гээшэ үнэхөөрөөшье гансашье амтатай ундан бэшэ, дом аргадашье туһатай зүйл мүн. Мүнөө сэгээ үйлэдбэрилхэ хэрэг хаа хаанагүй мартагданхай. Зодын аймагай Торинн мори үсхэбэрилдэг заводто, Мухар-Шэбэрэй аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз-госплемзаводто, Тунхэнэй аймагай «Мир» колхоздо энэ хэрэгтэй продукци хэдэг боложо байһаннинь ехэл һайшаалтай. Үнэн дээрээ сэгээ үйлэдбэрилхэ гээшэ ажахынуудай эдэбхи үүсхэлһээ эхи үндэһэтэй ха юм.

Ушар нимэһээ ажалша бүхэриг амитанда, хүнэй ханн туһалагшада ямараар ханданабибди, тэрээгээр лэ хүнэй хэр һайхан сэдьхэлтэй, хэр хуаансар байһаннинь бүхы үе сагта шалгагдадаг байгаа бшуу. Адуун һүрэгтөө онсо анхаралтайгаар хандадаг ажахынуудта тэрэ аша үрэеэ харюулжа шададаг гээшэ. Морин эрдэни худөөгэй хүнүүдэй сэдьхэлые зөөлэрүүлдэг, уур сухалыень, хуурмаг бодолыень тараадаг эм домынь байгаа. Энэмнай юрын эм дом бэшэ, харин байгаалинн хүсэ ехэтэй эрдэни байгаа ха юм.

Тиимэһээ адуу моридоо ямаршье шалтагаангүйгөөр мяхан болгожо үүсэлэнгүйгөөр, энэ һалбарила саашадань ашаг үрэтэйгөөр эрхилхын, ардаг хүлэгүүдээ инсагаалуулан олошоруулхын түлөө оролдохо гээшэ мүнөө үедэ манай бултанаймнай нангин хэрэг болоно.

А. ЕФРЕМОВ,
«Северный Байкал» газетын редакцийн корр.

«ШЭН ЗОРИГОЙ ТҮЛӨӨ»

Россин Федерацийн Президент Агуухэ Илалтын һайндэрэй үедэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда эдэбхитэйгээр хабаадалсаһан 1.545 ветерانине «Шэн зоригой түлөө» гэһэн медаллар шагнаха тухай захиралта гаргаа юм. Дайн байлдаанай гал дүлэн соогуур шархатаһан ба дайнай жэлнүүдтэ фашис эзэмдэгшэдтэй тэмсэлэй хүдэлөөнэй үедэ дайшалхы габьяа харуулһан фронтовиггуудта энэ медаль барюулагдаха болоно.

МАРШАЛ ЖУКОВАЙ ОРДЕН, МЕДАЛЬ, ХҮШӨӨ

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай жэлнүүдтэ гайхамшатта габьяа, зориг харуулһанайнь, мүн оронойнгоо обороные һайжаруулха ба Зэбсэгтэ Хүсэнүүдые байгуулха талаар ехэ үүргэ дүүргэһэнь үндэрөөр сэгнэжэ, «Россин Федерацийн гүрэнэй шагналнууд тухай» гэһэн захиралтада «Жуковай орден», «Жуковай медаль» бии болгохо гэһэн нэмэлтэ оруулха тухай тогтоол абтаба.

Россин Федерацийн Президентын дэргэдэхи гүрэнэй шагналнуудай талаар комиссиэ «Жуковай орден», «Жуковай медаль» тухай дүрим гүрбан һарын туршада белдэжэ, баталалгада табихаар уялгалагдаа.

* * *

«Мэдээжэ полководец Г. К Жуковай дурасхаалые тэмдэглэн, Москва хотодо Г. К. Жуковай хүшөө бодхоохо.

(«Красная Звезда» газетэһээ).

ҺҮЕЭ ӨӨҺЭДӨӨ БУЙЛУУЛХАНЬ

Хоргын колхозой Н. А. Щедринагай хүтэхбэрилдэг һу һаалишад Г. Ильина, фермые даагша Н. Щедрина гэгшэд жэлэй туршада хоёр мянгатанай хилэ дабажа гараһан габьяатай.

— Һаяһан һүнэйнгөө 30 процентынь Озёрный шахтоуправленни коллективтэ худалданабди, бэшэ продукцияа Гундын тойоной заводто тушаанабди. Үйлэдбэрилһэн һүеэ өөһэдөө буйлуулха зорилготойгоор һаяхан сепаратор худалдажа абабади. Тэрэнээ тодохоодоо, бидэ һүеэ өөһэдөө буйлуулдаг болохомнай,—гэжэ ажахын ахамад мэргэжэлтэн нэмэбэ.

Э. БУДАЕВ.

Яруунын аймаг.

МОСКВА. Улаан Пресндэ «Двигатели-94» гэһэн уласхоорондын выставкэ нээгдэбэ. СНГ-гэй оронуудай ба хилын саанахи 12 фирмын двигательнуудые бүтээдэг 95 предприяти выставкэдэ хабаадана.

Выставка хадаа орёо нарин технологийн талаар Россин болон СНГ-гэй оронуудай хилын саанахи партнеруудтай уша туһатай харилсаа холбооной жэшээ болоно гэжэ эмхидхэлэй комитедэй түрүүлэгшэ Виктор Чуйко выставкэ нээлгэ дээрэ мэдүүлээ. Россин Федерацийн Госкомоборонпром, Роскоммаш, Россин замбуулинай агентство, АССАД холбоон, Россин оборонын министерствын ВВС— эдэ эмхинүүдэй хамтын шиидхэбэритэй таараалдуулан нимэ выставкэ эмхидхэгдэһэн байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: АН-70, АН-70 Т, АН-180, БЕ-42 самоледуудта хэрэглэгдэхэ шэнэ, экологическа сэбэр Д-27 тухэлэй «Мотор-Сич» двигатель Запорожийн үйлэдбэрийн нэгэдэл дурадхана.

ИТАР—ТАСС-ай фото.

Уншаа, дуулаа һэн гүт?

ҺҮҮЛЭЙ МЭДЭЭГЭЭР

Россин Федерацийн Роскомстадай мэдээнүүдэй ёһоор болбосоруулгын промышленностийн гаргадаг продукцийн хэдэн арбаад эдэлгээнүүдэй 1993 ондо гаргаһан хэмжээн 1992 оной[illegible] абаад харахада, гурбан [illegible] эүйлнүүдээрнь ехэ болоһо[illegible] байна. Ямар бэ гэхэдэ, ар[illegible]хи, брынээ болон шампа[illegible]ска үйлэдбэрилгэл ехэ бо[illegible]лоо бшуу.

РОССИНХИ

...нөөдэр—Үхибүүдые хамгаалгын уласхоорондын үдэр

ҮНШЭН ХҮҮГЭДТЭ БАЯР

...нибүүд жаргалтай ...ийнхэ асуудал өөр- ...бодомжолоод үзэ- ...ташуудалтай бо- ...ндэлнэ. Дулаанай ...хаал үзэгдэхэ, ...итуултажа гарана ...алнууд тобшолно. ...нимэ үхибүүдые ...зэгүй хоойон ha- ...дороһоо гаргаха, ...рэ юу-хээ хулгайл- ...баань шүүрэжэ ба- ...хэды олон үзэг- ...д нимэ байдал би- ...хиндэй, зөмөөр бо- ...хэн арсахаб? ...даг, үхибүүдээ ха- ...руулһалдаггүй, гэдэһыень садхааха, хахархайень хадхаха «хэжэ оролдоггүй түрэлхид биденэй дунда үсөөн бэшэ. Эдэ зонние түрэлхидэй эрхэ-нээ хаһажа, үхибүүдыень үнэдэй байшангуд руу эльгээдэг гурим ёно бии. Харин эдэ үхибүүд тэрэ байшан руу орохынгоо урда тээ приёмник-распределительдэ асарагдажа, хахад жэлэй туршада өлдөб анализуудые тушаадаг, тингээд лэ бусад үхибүүдтэй хамтаруулагдадаг юм.

Мунөө үхибүүдэй Улаан-Удын приёмник-распределительдэ гушаад үхибүүн байлгагдана. Наһанайнь хэмжүүрые хэлээ һаа. 4-һөө 17 хүрэтэр наһатайнуд.

Һаяхан Улаан Хэрээһэнэй ба Улаан Хахад һарын бүлгөмэй хотын комитедэй ажалшад эдэ хайратай үхибүүдтэ ерэжэ, бэлэгүүдые тарааба. Французэ печени, жэмэсэй, шүүһэн, вафельна рулет, «Гусиные лапки» конфетэнүүд, лантигууд, шоколад... — юрэдоо нэгэ бэлэгынь 7 мянган түхэригэй үнэсэнтэй байгаа. Дүн хамта дүшэн бэлэг бэлдэгдэжэ асарагдаа һэн. Гадна хуушаншье һаа, үшөөл үмдэхөөр хубсаһа хунар эдэ зон үхибүүдтэ асараа.

Улаан-Удэ хотын 35-дахи дунда һургуулийн һурагшадай агитбригада үхибүүдтэ дуу, хатар бэлэглөө. «Турист» фирмын (директорынь С. С. Лищук) автобусууд үхибүүдые дуратай газарааринь зөөжэ сэнгүүлэ юм.

Улаан Хэрээһэнэй ба Улаан Хахад һарын бүлгөмэй хотын комитедэй түрүүлэгшэ Н. Я. Зайцевагай мэдүүлһэнэй ёноор, эдэ бэлэгүүдые бүридхэлгэдэ туһа хүргэнэн «ВЭС» фирмэ (директорынь Э. К. Албашеев), «Дабор» фирмэ (генеральна директорынь Д. А. Сайбонов) гэгшэд магтаалтай.

И. ГОМБОИН.

...» гэһэн Улаан- ...дэй 96-дахи саад- ...дэмнай, өлдэб үн- ...һатай хүүгэд саа- ...мөөрөөр хэгдэһэн ...наадажа, зариман- ...мусэлдэнэ, нүгөө- ...шабараар «лепёш- ...а... Холоһоо хара- ...арай нарые наар- ...арсэн-маряан үнгэ- ...нүүд мэтэ олон ...нишэ тишээ һүрэл- ...оролдон, оог-хуугай ...байгаа һэн...

...ь Андреевнагай хү- ...г хүүгэдэй бүлэг ...ндэ харагданагүй.» ...адмнай, «Тэрэ бү- ...тэрүү тэндэ, зүүн ...сүлөөгүй байна: хар- ...арина»—гэжэ түс ...ния Т. А. Нургина ...өө һэн.

...ерөө, саадай байшан- ...урда тусхай хорёо ...соо хүмүүжүүлэгшэ ...лферовае тойроһон ...матай багашуул хар- ...иржа, сүлөөгүй бай- ...овь Андреевна хүр- ...арыень һэндэн, мал- ..., үхибүүдынь мал- ...хэ руунь хартаабха

...зстэйгээр худэлжэ ...үхибүүдтэй, хүмүү- ...лэйнь мэндэшэлэлдэ- ...о хүүгэдые мартта- ...ормашуулбабди. Үсэ- ...о хойшо «саадтаа хо- ...аабха абаашахаб» гэ- ...анайнгаа хэлэһэн үгэ- ...наанадаа оруулжа, ...р эртын хартаабха ...ай эдижэ амтархаха, ...юм ха даа гэжэ бай-

...ангай хоёрдохи даб- ...ража, «Мальвина» гэ- ...дэгдэһэн бүлэгэй ху- ...эгшэ тэрэл Любовь ...натайгаа бүри дүтөөр ...абди.

...Хахад бүлэгнай һайн- ...концертлэ бэлдэжэ, ...дуулана. Бэшэмнай ...артаабха тарноа гэ- ...гжэ ажалда дүршүүл- ...лгэйбди. Энэ хараагты, ...ини буланда үхибүүд ...гөө зүйлнүүдые мо- ...абшаһаар, борбоосгоһ- ...ожэ һурана. Докторой ...а бэе бээсэ, хүүхэлдэй- ...аргалжа, эмнэжэ наа- ...Нааданхайнуудаймнай ...ааб байһанинь гол- ...ор. Худалдан абаха гэ- ...нгэн үгы. Тингээд лэ ...ана ха юмта, капье- ...ор амһарта, аяга, та- ...аб баатай болонобди, ...Л. А. Алфёрова гол- ...ө мэдүүлээ һэн.

...ангүй зохидоор саарһа ...хэһэн, хүүгэдэй наа- ...амһарта ехэл гоёхо- ...

...Зай, булта гараа угаа- ...олдоо һуугты, матема- ...хэшээлээ үнгэргээ,— ...Любовь Андреевна хэ- ...эхилбэ.

...Энэ хэды тооб?

...Хоёр,—гэжэ үхибүүд ...табилдан харюусаха

...ан гурбан жэлдэ хүү- ...саадай хүмүүжүү- ...ажалладаг Лю- ...Андреевна оролдо- ...ажалшадай нэгэн «Үхибүүдтэ дура- ...адаал энэ мэргэжэл шэ- ...шэ хүн гүб даа гэжэ ...догби, ондоо ажал мү- ...болоһон хойно олохошь- ...егүй хаб. Сэдьхэлдэм дүтэ ондоо мэргэжэл үгы. Хүүгэдые дурбэн тэгшээр хүмүүжүүлхэ, тиин үдэр бүхэндэ шахуу хүгжэм, физкультура, һонин наадануудые эмхидхэхэ гэжэ оролдодогби. 8-дахи бүлэгнай буряад шэрлэлтэй юм. Аха хүүгэдэй бүлэг һэн тула һургуулида бэлдэхэ, тоо бодолгодо һургаха, уран зураг зуража, юумэ хэжэ шадаха болгохо шухала гэжэ һанагшаб. Бүлэг соомнай 30 үхибүүн ябадаг. Бүхы юумэ—мылэ, саарһан, өлдэб үнгын карандашууд гэхэһээ эхилээд, бултыень шахуу—хүүгэдэй гэртэхиндэ захюулжа, асаруулжа байдагбди. Тэрээнгүйгөөр бэшэ яахашье аргагүйбди. Юуб гэхэдэ, нэгэ үхибүүнэй түлөө үдэр соо 700 түхэриг түлэгдэнэ.

— Хаанашье хүндэ саг тохёолдоо гэшэ ааб даа. Эдеэ хоолтнай ямар бэ? Илангала һу, мяхаар, бусад зүйлнүүдээр хэр хангагданабта, үхибүүдые хэр хооллуулна гээшэб?

— Хабар боложо, үхибүүдтэ витаминтай хоол дуталдана. Илангала овощ, фрукт багаар асарагдана. Багахан хүүгэдтэ аша туһатай саладууд мүнөө үедэ тон хэрэгтэй бшуу. Энэл асуудал гүйсэд дүүрэнээр шиндхэгдэнэгүй. Һу, мяхан яһала бии. Һүнэй шүлэн, ээзгэй, зөөхэйгөөр бэлдэһэн соус яһала элбэгээр үгтэнэ, талхаар барһан амтатай зүйлнүүдээр, һүөөр үхибүүдэймнай саг үргэлжэ хангагдажа байһанинь һайн,—гэжэ «Мальвина» бүлгөмэй хүмүүжүүлэгшэ тодорхойлбо.

Анхандаа гоё һайхан наадан-хай мэтээр харагдадаг, өлдэб үнгөөр шэрдэгдэнхэй байдаг тус саадай байшан һанаандаа оруулжа, «һаяхан заһабарилгын мүнгэ суглуулаа һэн гүбта, хэзээ заһабарилга эхилхэб?»—гэхэдэмни: «Инмэл байдалһаа болоо, гэртэхин бүхэнһөө 7 мянган түхэриг суглуулжа, таһалганнуудаа шэрдэжэ эхилээбди. Энэ мүнгэмнай хаанашье хүрэхэгүй байна. Үшөө шэрдэхэ бинрэ, шэрэ абаха хэрэгтэй. Дахинаа үхибүүдэй гэртэхиндэ, түрэлхидтэ хандаха болохомнай хаш»,—гэжэ Любовь Андреевна һанаата болон хэлээ һэн.

— Июнин 1-нэй һайндэртэ хэр бэлдэнэбта?

— Хүүгэдэймнай утренник болохо. Олон дуунуудые тэдэмнай дуулаха. Дуунай багшанар Галина Матвеевна, Диана Владимировна гэгшэд ехэл оролдоо гаргана. Һайндэршье бидэнние ехэ баясуулнагүй. Юуб гэхэдэ, гүрэн түрэмнай хүүгэдтэ хүсэд анхарал хандуулнагүй, үхибүүдэймнай үншаха, хараха гоё зурагтай номуудшье, зураг зураха саарһа, карандашьегүйбди, шэнэ наадан-хайнуудшье үгы. Түбөө холо аад, хүүхэлдэйн театр, кино, ойшье гарадаггүй байһамнай (транспортгүйһөө болохо) халагламаар. Олон хүмүүжүүлэгшэд бага салинһаа (90—100 мянганда һаял хүрэбэ) болохо, ондоо ажалда ябашана.

Хэды тингэбэшье һаань, хүүгэдые хүмүүжүүлхэ гэһэн эгээл һайн мэргэжэлтэйб гэжэ һанадагби. Саг һайн тээшээ хубилха бэзэ гэжэ этигэдэгбди,—гэжэ хэлэһэн һайхан сэдьхэлтэй Любовь Андреевнагай хөөрөөн хүүгэдэй эмхинүүдэй шишдхэгдээгүй асуудлнуудые, мүнөөнэй шахардуу ажабайдалые, ажалые дуубһан элирхэйлбэ. Тэдэнние энэ һайндэр баясуулнагүй...

Б. ОРБОДОЕВА,
манай корр.

ХАБАРАЙ НАРЫЕ НААРШААҺАН ЭРЕЭН МАРЯАН ЭРБЭЭХЭЙНҮҮДТЭЛ...

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: байгаалнин буланда үхибүүд амитадай дүрсэ хэнэ; тоо бодолгын хэшээлэй үедэ хүмүүжүүлэгшэ Любовь Андреевна Алферова хүүгэдтэеэ; эдир эмшэд Вика, Булад, Баира.

Д. АЛТАЕВАЙ фото-зурагууд.

ЗОЛТОЙ ЯБЫШ, ЗОРИГТОЙ ХУБУУН!

Хэсүү хүндэ мүнөөнэй сагта эрэлхэг зориг тухай хэлсэхэсэнье болёо шахуу. Пионер болон комсомол-геройнуудай баатаршалганууд тухай һургуулийн хэшээлнүүдэй үедэ хөөрэхэсэ болёо хэбэртэй. Хэды тингэбэшье манай хүлгөөтэй, худхаляатай сагташье эрэлхэг зоригтой үйлэ хэрэгүүд болодог гэжэ Ахын аймагай Орлик һуурында тохёолдоһон ушар гэршэлнэ.

Һуралсалай жэлэй дүүрэхэһээ урдахана, Аха голой мүльһэнһоонь һалаһанай һүүлээр, 1-дэхи классай хоёр басагад голсй саада эрьедэ гараха гэжэ байтараа, уһа руу унашоо бшуу. Түргэн урасхалтай хуйтэн уһан соо заахан басагад шэнгэхэл һэн...

Тэдэнэй золдо энэ үедэ голой эрьеэр Орлигой дунда һургуули дүүргэһэн Николай Молоров ябаба. Уһанда шэнгэжэ байһан басагадые харамсаараа, нэгэшье марган гүй, уһа руу һүрэжэ ороод, тэдэнние татажа гаргаһан байна. Нигэжэ зоригтой хубуун жаа басагадые абарба.

Орлигой дунда һургуулийн хүтэлбэри эрэлхэг хубуундэ баяр баясхалан хүргөөд, мүнгэн шан барюулаа. Абарагдаһан хүүгэдэй түрэлхидэй баярлаһан тухай хэлэлтэгүй. Золтой ябыш даа, зоригтой бэрхэ хубуун!

Манай корр.

Бата-Далай Очиров.

ҮНЭНЭЙ МУР

(Үргэлжэлэл. Эхнининь майн 17, 19, 20, 27-ной дугаарнуудта).

XIX. ҮНЭНЭЙ ЗҮЙЛ

255. Үйлэ (хэрэг) бүтээхэдээ бусадые булимтардаг үнэн бэшэ зон байдаг. Үнэн худалай хоёр замые мэргэд тайлгша.

256. Хүсөөрөө бусадые дарангүй, үнэн ёноор һургажа, тэдэнэй зарсань болодог, үнэн ябадал ба үнэн оюун хоёрые батаар сахигша, тэрэ үнэхөөр үнэн хүн гэгдэхэ.

257. Һайн удхатай үзэсхэлэн үлые номлогшо хүн мэргэн бэшэ. Хүлисэнгытэ (тэсэбэри һайтай), хорото сэдьхэлгүй, аюулһаа хахасаһан тэрэ хүн үнэхөөр мэргэн болоно.

258. Үнэнэй ном олые хэлэгшэ багша бэшэ, зариманууд үсөөхэн хэлэбэшье, ябадалдаа номой ёно дүүргэдэг байна. Тиимэ хүн үнэхөөр багша мүн, хэзээдэшье үнэнние орхихогүй байна.

259. Хүнние гансахан толгойн бууралаар «ахатан» гэжэ бү нэрлэгты. Бууралай наһан ехэ байгаашье һаа, юрэнхыдөө хүгшэрһэн гэхэнээ ондоогоор нэрлэгдэхэгүй.

260. Эдн эрдэм ба доро сэдьхэл, нигүүлэсхые хэшээһэн хүнние, арюун бэшэһээ хахасаад, мэргэн болоһон тэрэнние ахатан гэжэ үнэхөөр нэрлэхэдэ болоно.

261. Атаархаг хомхой ба үнэн бэшэ хүн сэбэр шарайтай байгаад, һайхан үгэ хэлэбэшье, һайнаар хүндэлэгдэхэгүй.

262. Гэм бүхэнөө усадхажа, эшэ үндэһөөрнь һалгаагаад, хорото сэдьхэлһээ хахасажа, мэргэн болоо һаа, тэрэ хүн хүндэлэгдэхэ зэргэтэй.

263. Үнөө абхуулһаараа хатуужалша болохогүй. Худал хэлэгшэ хүн ухаагүй, хомхой сэдьхэлтэй байхадаа шунахай дурлалда булялгадаг. Иимэ хүн номой садан, хатуужалша боложо болохо гү?

264. Гээтэ ябадал бүхэнние—ехэ, багашье байг, даран үйлэдэгшэ тэрэ хүн үнэхөөрөө аглагы сахигша (отшельник) мүн болоно. Хорото һанаанһаа һалаһанай ашаар аглагы сахигша болоно.

265. Наһаараа гуйраншалжа, үглигөөр амидаран байгша хүн тойм бэшэ. Номһоо бэшэ юумэгүйн тулада гуйранша тойм (бхикшу) гэгдэнэ.

266. Энэ һайн, энэ муу гэжэ илгадаг олонхнин ухаанһаа дээшэлжэ, арюун мэргэнээр энэ наһандаа ябаа һаа, үнэхөөрөө гуйранша тойм мүн болоно.

267. Дуугай байбашье, тэнэг мунхаг байгаа һаа, дуугүй тойм бэшэ.

268. Шэгүүр мэтэ тэнгынь оложо, гэмтэ ябадалһаа зайлажа, арюуниие бэдэрэн ябагша мэргэн үнэхөөр дуугүй тойм болоно.

269. Амитанние хайрагүй зобоохоороо хүнүүд эрхэтэ эзэн гэгдэхэ бэшэ, харин амитан бүхэнние энхэрэн (хайрлан), асархыгаар амитанние тэгшэ һайнаар жаргуулан, дээдэ түрэлтэ гэгдэнэ.

270. Мүргэл болон ёно шүтөөндэ бэээ огтолон үгэһэнөөрөө, олон нюм һуралсаһаараа,, үдэр һүнигүй гансаардалгаараа аглаги сахигшын жаргалые эдлэхэгүйб.

271. Тойн-аа, алибаа хүсэлөө унтараагаагүйдөө амарха гээшые мэдэхэгүйт.

XX. ЗАМАЙ ЗҮЙЛ

272. Найман гэшэгүүн мүр эрхим зам, арюун дүрбэн үгэ эрхим үнэн. Ташаангы (шунахай сэдьхэл) үгы хэһэн хүн хүнэй дээдэ юм.

273. Эдэ болбол үнэнэй мүр болоно. Энээнһээ бэшэ абарагдахын зам үгы байна. Энэ зам доро орогты, бусад болбол үхэлэй эзэнэй орондо хүргэхэ болоно.

274. Энэ замаар ябаһаар зоболонгой эсэс доро хүрэхэт. Тонилхын (абархын) үнэнние оноод, энээнние номислобоб.

275. Энэ зам дээрэ өөнэдөөл хэшээн оролдохо болонот. Тугуулагсан (татхагата) ганса үнэнние заажа үгэхэ болоно. Энээхэн зам доро орогшо ухаатан үхэлэй эзэнэй урьхаһаа алдуурха.

276. Үүдэһэн (бүтээһэн) бүгэдэ эбдэрхэ. Энээнние һайса мэдэжэ, тодорхой үзэһэн хүндэ хүсэлэй алгасал түрэхэгүй болоно. Тонилхын (абарагдахын) зам тиимэ байха.

277. Оршолон болбол зоболонгой орон болоно. Энээнние һайса онооһон хүн галаб доро зоболонгүй болохо. Тонилхын зам тиимэ байха.

278. Үзэгдэһэн бүгэдэ (дхамма) худал болодог. Энээнние һайса мэдэһэн хүн гасаланда абтахагүй болоно. Тонилхын зам тиимэ байха.

279. Хэн бисалгалай сагые нойрсожо үнгэргөө һаа, хэн залуу хүсэн түгэлдэр болобошье, залхуу болоод, һанаа амар байха дээрээ зориг бодолгонь хүсэгүй, хайша хэрэг болоо һаа, эзэрагдахын замаар хэзээлье ошохогүй.

280. Сэдьхэлээ харуулдажа бари, хэлээ хяна (эблгоомжоло). Бэеынгээ ябадал гэмтэнгүүдһээ сахи (хамгаала). Энэ гурбан зам арюунаар барыа һаа, мэргэн багшын хэлэһэн гамда орохош.

281. Мэргэн ухаан хэшээлээр тэжээгдэхэ, залихай сэдьхэл тэрээнние нүйдхэхэ. Түрэхэ үхэхын энэ һолгүү зам мэдэжэ, эрдэм ухаанай замые барилты.

282. Хурисалай гансахан модо отолхо бэшэ, бүхы ой отологдохо. Ташаангын эдэ модод хамагые нүйдхэгшэ болоно. Энэ ой сүм отолоод, уг үндэһыень үгы хэбэл, хурисалһаа огтолон хахасахаш.

283. Эхэнэртэ хурисахын һэдэлгэ угһаа дараадүй байхадаа, эхээ хүхэһэн нарай зулзаган мэтэ, юртэмсын орондо сэдьхэлшин аргамжалагдаһаар байха.

284. Лёнхобо сэсэгые намартаа таһалан абажа орхихо мэтэ, бээһээн хурисаха сэдьхэлээ таһалан орхи. Тугуулагсани (Сугатын) заӓһан бата орон доро хүргэн амаруулагша замые сэдьхэлдээ оруула.

285. «Эндэ хура бороной үедэ һуухаб, тэндэ зундаа, үбэлдөө байхаб» гэжэ тэнэгүүд һанаагаа табиха болобошье, үхэл ерэхэ гэжэ ухаанданьшье орохогүй.

286. Уһанай үерэй унтаһан балгады (һуурни, хотые) абажа ошохо мэтэ. хэзээдэ сүлөөгүй болоод, хобдог ба шунахай сэдьхэлтэй хүндэ гэнтэ үхэлэй эзэн ерээд, абажа ошодог бэшэ гү?

287. Бидэндэ үхэлэй хүрэжэ ерээ һаань, эсэгэ, хүбүүн, бүхы аха дүү. түрэлхитэн туһалжа шадахагүй.

288. Амгалан мэргэд эзэнэй удхые тодорхойгоор мэдээд, амгалан замые түргэн арюудхаха.

XXI. ХУРЯАНГЫ ШҮЛЭГҮҮДЭЙ ЗҮЙЛ

289. Эндэхи баахан жаргалые мартажа, дээдэ жаргал бэдэрхые хүсэһэн мэргэн баахан жаргалаа тэбшээд, дээдын жаргалда сэдьхэлээ зүглүүлхэ.

290. Хэн энэ наһанай баахан жаргалые хүсэн, бусадта гасалан ушаруулаа һаа, хорото сэдьхэлэй урьхада барингдажа, мүн тэрээнһээ гарахын сүлөөгүй болоно.

291. Иимэ хүн һайнние унтараагаад, мууе үйлэдэхэ. Тингэһээр дээрэлхүү омогтоной мунхаг улам зузаарха.

292. Гиньһэн (олоһон) ухаан эрдэмээрээ шунаха, ташаахые һайтар харуулдагша мэргэд оорынгөө бэеһээ гэмтэ бүхэнние холодхон, имагта һайн ёно сахиха. Хэзээдэ сарюун байгша тэдэ хурисал огтолон һүнөөхэ.

293. Үнэхөөр тойн гээшэ шуналые дараад, мунхагые алажа, худалай хан түрые тоброг болгон, тэрэнэй албата хархисые усадхаха. Тингэбэл хамаг амитанда хорогүй болоно.

294. Этигэлтэ тойн шуналые дараад, мунхагые алажа, ташаангын хаан ба тэрээнэй хархисые хороогоо һаа, хамаг амитанда хорогүй болоно.

295. Будда гоотомой (Гаутамын) шабинар хэзээ һэргэг байха ба үдэр һүнигүй сэдьхэлынь багшадаа байха.

296. Будда Гаутамын шабинар амаргүй һэргэг байха ба үдэр һүни үргэлжэ сэдьхэлынь номдо байха.

297. Будда Гаутамын шабинар амаргүй һэргэг байха ба үдэр һүнигүй сэдьхэлынь тогтоолтой байха.

298. Будда Гаутамын шабинар һэргэг байха ба нойрто абтангүй, үдэр һүни сэдьхэлынь бодо (бодис) доро барилталагдаһанние ажаглаха.

299. Будда Гаутамын шабинар һэргэг байха ба нойрто абтангүй, үдэр һүни үргэлжэ доро сэдьхэл, һайн ябадал, хүлисэнгы (тэсэбэри һайтай), нимээр жарган һууха.

300. Будда Гаутамын шабинар алгасалгүй байха, нойрсонгүй, үдэр һүнишье дотороо оруулха бисалгал доро баясан һууха.

301. Хатуужал эдлэхэнь бэрхэ, юртэмсын ябадалшье мүн бэрхэ, гансаараа байха бэрхэ, гэртэхиндээ һанаанархахашье мүн бэрхэ. Хэсэжэ ябахань бэрхэ, түрэлнүүд уруугаа һууха мүн бэрхэ. Тэнэн төөрихые бү һайхашаа, зоболон бүхэнһөө гэтэлэ.

302. Газар бүхэнэй үнэншэ ба баатарнууд хүндэлэгдэхэ. Сайдууд хаанашье байгаа һаа, тоогдохо.

303. Сахата уулын (Гималайн) орой холоһоо харагдаха мэтэ, бүлнтай хүн холоһоо мэдэгдэхэ. Һүни харбаһан һомон шэнги нугэлтэй хүн харанхыда шэлжэрхэ (халтирха).

304. Гансаараа байха ёные уларилгүй (һэлгэнгүй) сахиад, бүхы зоригоо, өорыгөо илаад, амар байһандаа баясаһаар, зузаан ойн дундашье байгаа һаа, жаргал олохо.

(Үргэлжэлэлынь хожом гараха).

ШЭХЭНЭЙ ШЭМЭГ БОЛОБО

Номтой танилсалгын баяр

Матвей Чойбоновой «Долоон үнгын һолонго» гэжэ нэрэтэй хоёрдохи номынь Захааминай типографида 3 мянган хэһэгээр барлагдан гараа һэн. Һаяхан манай Захааминай нютагта мэдэжэ поэт М. Р. Чойбоновой энэ номтой танилсалга үнгэргэгдэжэ, буряад хэлэндэ, шүлэгтэ дуратайшуулда ехэ баяр болобо.

М. Р. Чойбоновой «Долоон үнгын һолонго» гэһэн уянгата гоё нэрэтэй ном хадаа мүнөө уе сагта буряад ёно заншалай, буряад соёлой, буряад литературын хүгжэн һалбаржа байһыень гэршэлнэ бшуу. Хүршэ аймагаймнай уран шүлэгшэн М. Р. Чойбоновой хоёрдохи номоо манай типографида хэблүүлээд, үргэн ушагшадтай нимэ һайхан уулзалга үнгэргэһэнинь ехэл һайшаалтай, дэмбэрэлтэй хэрэг болоно. Поэдэй түрүүшын ном «Сэнхир хадаг» гэжэ нэрэтэйгээр Буряадай номой хэблэлээр хэдэн жэлэй саана гараа һэн гэжэ булта мэдэнэбди.

Энэ удаа тус типографиар хэблэгдэн гараһан номуудай гурбадахи һайндэр үнгэргэгдэбэ гээшэ. 1992 оной ноябрнин 3-да «Зэмхэ сэсэгэй зэрэлгээн соо» гэһэн Захааминай уран бэлигтэнэй шүлэгүүдэй суглуулбаритай танилсалгын ёноолол үнгэргэгдоо һэн. Нютагаймнай аха захатанай нэгэн болохо багша, поэт Аюша Доноевой 60 жэлэй ойтой дашарамдуулан, «Дуулахал дайдам Захаамин» гэһэн номтой танилсалгын баяр үнгэрһэн жэлэй октябрнин 30-да болоһон юм.

Захааминай түбэй библиотекын хүдэлмэрилэгшэдэй үүсхэлээр үнгэргэгдэһэн энэ һайндэртэ зон олоороо суглараа. Матвей Рабдановичайгаа Дэлгор Дугаровна нүхэртэйгээ хүрэжэ ерээ.

Библиотекын хүдэлмэрилэгшэд С. Б. Булытова, З. Т. Шагдурова гэгшэд энэ удэшые уран гоёор хүтэлэн, Матвей Рабдановичта үгэ-үгэһэн байна.

Удаань типографинй директор Ж. Б. Галданов, «Уран Дүшэ» нэгэдэлэй түрүүшын гэшүүдэй нэгэн Ц. Ц. Найданов, Захааминай эрдэм һуралсалай управление даагша В. М. Бадмаев, аймагай захиргаанай гулваагай орлогшо Б. В. Цыренов, Матвей Рабдановичтай Буряадай багшанарай дээдэ һургуулида һурااһан, муноо Холтононой һургуулийн буряад хэлэнэй багша Х. С. Батуева, Зэдын аймагай Гэгээтэйн библиотекые даагша Д. Б. Будаева, «Уран Дүшэ» нэгэдэлые хүтэлбэрилэгшэ Х. Д. Дампилова гэгшэд амаршалгын үгэнүүдые хэлээ.

Закаменск хотын 2-дохи һургуулийн буряад хэлэнэй багша К. Б. Хандуевагай хүтэлбэри доро һурагшад Х. Намсараевай «Ноёной хубуун» гэжэ зохёолһоо хэһэгүүдые харуулжа, дуушад—Ехэ-Цахирай библиотекын хүдэлмэрилэгшэ Х. Гармаева, В. Парнаев, Д. Очирова, Б. Хышиктуев, мүн манай нютагай эдир дуушан Н. Дареева гэгшэд уянгата дуунуудаа хангюурдажа, суглараг-шадые баясуулаа.

Танхим соо суглараг-шадай табиһан элдэб асуудалнуудта Матвей Рабданович харюусажа, олоной анхарал татаа. Дагестанай суута поэт Расул Гамзатовай түрэһөөр 70 жэлэй ойн баярта ошоһон тухайгаа хөөрэжэ үгэхыень шагнагшад гуйһан байна. Матвей Чойбонов энэ асуудалда ехэ дуратайгаар, һонирхолтойгоор харюусаба. Буряад поэзи тухай болон бэшэшье олон асуудалнуудта тоб гэмэ харюу үгтэжэ, суглараг-шадай шэхэнэй шэмэг болоо.

Матвей Рабданович олон шүлэгүүдээ уншахынгаа хажуугаар дуунуудые гүйсэдхэжэ, нютагай зоннние баясуулба.

Түбэй библиотекые даагша Т. Ф. Будаева Матвей Рабдановичта, Долгор Дугаровнада гарай бэлэгүүдые барюулаа. Харин манай айлшан типографиин директор Ж. Б. Галдановта, уран зураача Ц. Ц. Найдановта, библиотекын хүдэлмэрилэгшэдтэ сэнхир торгон хадагуудые барюулһан байна.

«Долоон үнгын һолонго» гэжэ номтой танилсалгын баярай үдэшые Матвей Чойбонов өөрынгөө ном соохи нимэ мүрнүүдээр түгэсхөө:

Хүхэ мүнгэн огторгой
үүлэнһөэ
холбоотой,
Хүрьһэтэ алтан дэлхэй
үндэһэнһөө
холбоотой,
Эртэ урдын монгол
угсаатанай
Холбоо барисаа бэхижэжэ,
«Найман Намсарай» мэтэ
баяр,
«Найдан жүдэг» мэтэ
үнэр,
Найрлаһан газартатнай
Набша сэсэг һалбаржа,
Сэнгэһэн газартатнай
Сэсэг набша дэлбэржэ,
Табан хушуу малтай,
Табагаар дүүрэн эдээтэй,
Бии бэлигтэй,
Дүүрэн хэшэгтэй,
Хэзээ мүнхэдөө
Найраар сэнгэжэ,
Баяраар уттажа,
«Бар» гэхэ баршадгүй,
«Хан» гэхэ ханладагүй,
Үлэы сагаан тоонтодоо
Үеын үедэ,
Бэеын бэедэ,
Нүхэрэй һайнние гэртээ
урижа,
Үреэлэй һайнние
хүгшэдһөө дуулажа,
Аба, эжынгээ альган
дээрэ,
Аша, гушынгаа мүнхэ
заланда
Толоржо, тодоржо,
Мүнхэ наһатай,
Мүнгэн замтай ябахатнай
болтогой!

Х. ДАМПИЛОВА.

СОЁЛОЙ һОНИН

ЕХЭ НААДАНДА БЭЛДЭЛГЭ

Хүүгэдые хамгаалха уласхоорондын үдэр жэл бүри июнийн 1-дэ тэмдэглэгдэдэг гээшэ. Манай республикада энэ үдэрые үгтүүлан, бэлэдхэлэй хүдэлмэри ябуулагдаа. Эдир эрхэтэн энэ үдэр онсо анхарал доро байһанаа мэдэрхэ зэргэтэй.

Гансал Улаан-Удэдэ болохо хэмжээ ябуулганууд ые хараад үзээ. Монгол туургата арадуудай хүүгэдэй байгша оной июнийн 1-һээ Улаан-Баатарта эхилхэ түрүүшын «Ехэ нааданда» зорюулагдаһан концерт июнийн 1-нэй үдэр Буряадай оперо ба баледэй театр соо болохо.

Манай республикаһаа хабаадаха гурбан бүлэг сугларжа, тэндэ табигдаха концертынгээ хэһэгүүдые харуулха. Эдиршүүлэй гурбан бүлэгтэ буряад, шэмӭэшэг, эвенк арадай аман үгын ансамбльнуудта ябадаг үхибүүд оронхой. Эдэ үхибүүдэй «Ехэ нааданда» ошоходонь туһалха фирмэнүүдэй, банкнуудай түлөөлэгшэд, олзын хэрэг эрхилэгшэд оперо ба баледэй театрта болохо концертдэ урригданхай. Гэхэтэй хамта энэ найр нааданда орохо биледынь түлбэргүй. Тиимэһээ залуу четэнэй эндэ олоороо суглархань лабтай.

М. ШАГДАРОВА.

«АЛТАН БУЛАГАЙ» АЯЛГА ДУУНУУД ҺАЙХАН ДАА

«Оюутанай хабар-94» гэһэн фестиваль мүнөө үедэ үнгэргэгдэжэ байна. Майн 25-да Буряадай хүдөө ажахын институтдай «Алтан Булаг» гэһэн дуу хатарай арадай ансамбль тэрээндэ зорюулагдаһан концерт үгэбэ.

Энэ ансамбль 1965 ондо эмхидхэгдэһэн түүхэтэй. Тэрэнние байгуулха хэрэгтэ мэдээжэ балетмейстер, Буряадай арадай артист Ф. С. Ивановой оролдолго тон ехэ гэжэ тэмдэглэхээр. 1973 ондо «Алтан Булагай» коллектив «арадай ансамбль» гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртэһэн юм.

Дүрбэн жэлэй үнгэрхэдэнь, 1977 ондо энэ ансамбль арадай уран һайханай Бүхэсоюзна, Бүхэроссийн фестивальнуудай лауреат болоһон байна. Тэрэ үедэ хүталбэрилэгшэ байһан П. А. Аюржанаев «Буряад Республикын соёлой габьята хүдэлмэрилэгшэ» гэһэн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртөө һэн. Мүнөө энэ ансамблийн ураа һайханай хүтэлбэрилэгшэнь Буряад Республикын соёлой габьята хүдэлмэрилэгшэ В. И. Шахова болоно.

...Институдай актова залай тайзан дээрэ концерт наадан эхилбэ. Буряад арадай хубсаһа үмдэнхэй гоё һайхан хүбүүд, басагад уян нугархай хатараар харагшадые уттаба. Хатаршадай арада байһан залуу сэбэр басагад тон һайханаар дуу дуулан дэмжэнэ. Концерт харахаяа ерэһэй олон зоной сэдьхэл тэдэнэр уяруулжа, шаяяма альга ташалгаар үдэшэгдөө.

Энэ концерт дээрэ Б. Дондоковой «Һүнийн дуун», В. Дамбаевай «Хүлеэнэб», А. Харюусьш, инагин», «Жаргал золтой байхалдн». Ц. Шойжинимаевай «Түрүүшын дуран» болон бусад дуунууд тон зохидоор гүйсэдхэгдөө һэн. «Ой-хой, халанк» гэжэ дуу казах хэлэн дээрэ Аскар Калымбаевай дуулахыень шагнахада, ехэ һонин байба. Б. Цырендашиевай «Нарандуран» гэһэн дууе Болот Сандинов гоёор дуулана.

Хатарнуудынь онсолон тэмдэглэхээр. «Мэргэнүүд», «Хальмаг арадай хатар», «Баяр» гэһэн хатарнууд харагшадай анхаралда табигдаһан байна. Вячеслав Гармаев Жаргал Батомункуев хоёрой гүйсэдхэһэн «Бүргэдэй хатар» зал соо һуугшадай урма зориг бадаруулба. «Сэбэрхэн басаганай хатар» гэһэн монгол бүжэг Туяна Тугульдурова шадамар бэрхээр гүйсэдхөө гэжэ тэмдэглэхээр.

Үшөө харагшад юугээр һонирхсоо гэхэдэ, «Яхадай хүгжэм аялга» Наташа Гармагнова хомус дээрэ бэрхээр наадаба. Энэмнай яхад арадай инструмент болоно гээшэ ааб даа. Тиимэһээ «Алтан Булаг» гэһэн ансамблийн артистнууд ганса буряад дуу, хатарнуудые мэдэхэ бэшэ, мүн бэшэшье арадуудай зохёолнуудые уран гоёор гүйсэдхэжэ шадаха байна гэжэ ойлгонобди.

Түгэсхэлдөө Буряадай хүдөө ажахын институдай ректор А. Ц. Балдуев тайзан дээрэ гаража, амжалтатайгаар концерт үгэһэн оюутадаа хэлуунаар амаршалба. Баярай үгэнүүдые хэлэхэдээ, хүндэ хүшэр сагай ерээшье һаань, манай оюутадай, деканадуудай, ректорадай оролдолгоор тоосоото концертмнай үндэр хэмжээндэ үнгэргэгдэбэ гэжэ тэрэ тэмдэглээ.

«Оюутанай хабар-94» гэһэн фестиваль эгээл эдэбхитэйгээр хабаадалсаһан экономическа, хүдөө ажахын оньһожоруулгын, ветеринарна медицинын факультедүүдэй оюутадта А. Ц. Балдуев мүнгэн шангуудые барюулба.

Концертын һүүлээр ансамблийн хормейстер, Россий соёлой габьята хүдэлмэрилэгшэ, композитор В. Д. Дамбаевтай хоорэлдэбэбди.

— Оюутаднай нажарайнгаа сессиндэ бэлдэжэ байгаашье һаа, энэ фестивальда тон амжалтатайгаар хабаадажа байна. Институдаа дүүргэһэн Жаргал Доржиев (1989 ондо институт дүүргэһэн), Баир Гомбоев (1992 ондо дүүргэһэн) ансамбльдаа ходо туһалдаг.

Концертнуудые харуулхадамнай, Болот Сандинов баһа эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг. Манай ансамбль соо бэлигтэй хатаршад, дуушад бии гэхэдэ, алдуу болохогүй. Эдэмнай олонхи ушарта хүдөөһөө ерэһэн залуушуул болоно гээшэ ааб даа. Шадамар бэрхэ хүбүүд, басагад.

Гансал мүнөө хүндэ хүшэр сагта мүнгөөр дуталданабди. Костюм оёхо хэрэгтэй бшуу, хүгжэмтэ инструментнууд... Һаяхан оюутадтамнай хоёр һарын стипендиарай гэжэ үгтэхэдөө, хүн бүхэндэ оройдоол 25 мянган түхэриг үгтэһэн юм. Энэнь хаанаа хүрэхэб даа?! Багшанараймнайшье салин Улаан-Удэ хото соохи бүхы институдуудай хүдэлмэрилэгшэдтэй сасуулбал, эгээл багань болоно. Иимэ хүшэр ажабайдалда ороод байнабди. Гэбэшье оюутаднай эдэбхитэй.— гэжэ Владимир Дашиевич хөорэбэ.

Буряадай хүдөө ажахын института һурадаг, түрүүн һураһан оюутад арадай ёһо заншал хододоо хүгжөөн һалбаруулжа, хүдөөдэ хүдэлхэдөөнье, энэ ажалаа орхилдоггүй юм. Эндэ һурадаг мүнөөнэйшье залуушуул түрүүн дүүргэһэн зоиһоо эдэбхитэйгээр, оролдосотойгоор «Алтан Булаг» ансамбльда хабаадажа, уран бэлигээ хурсадхана. Ажабайдалайнь хэды хүндэ болоод байгаашье һаань, оюутад иимэ гоё концерт харуулжа, бэлиг шадабарияа хүгжөөнэ, зүрхэ сэдьхэлыемнай баясуулна.

Тиин ерээдүйдэ хүдөө нютагуудта ажаллахадаа, уран һайханай хүдэлмэридэ хабаадажа, эдэбхи үүсхэл гаргаха, «Алтан Булагайнгаа» аялга дуунуудые, хатарнуудые хаа хаанагүй дэлгэрүүлхэ бээ гэжэ найданабди.

Э. ДОРЖИЕВА.

ОРДОМНАЙ ҮҮДЭЕЭ СЭЛИБЭ

Закаменскын соёлой байшан вольфрам-молибденэй комбинадай мэдэлнээ гаража, районой болоһоорнь нилээд саг үнгэршөбэ. Сагай эрхээр хаа-хаанагүй мүнөө нэгэл бэрхэшээлэй тохёолдожо, мүнгэ алтанай дуталдажа, сэнгүүдэй, динлдэхэгүйгөөр дээшэлһэнһээ боложо, урдандаа энэ гоё һайхан байһан байшан заһабаринда орохоор болоһон юм. Соёлой байшанда заһабаринын хүдэлмэри мүнөө дуулаха тээшээ дүтэлжэ байна. Гэбэшье хэгдэхээр ажал үшөөл ехэ, байшангай ехэ зал соо шэмэглэлгын хүдэлмэри хэгдээгүй. Энэмнай орёо хэрэг байжа, мэргэжэлтэдгүйгөөр бүтэхэ янзагүй.

Дулаасуулгын түхеэрэлгэ шэнэлэн һэльбээбди. Районой захиргаанай, соёлой таһагай хүтэлбэрилэгшэд бидэндэ ехэ туһа хүргэнэ.

Соёлой хүдэлмэрилэгшэд үнгэрһэн намар-үбэлэй хаһада байрагүй, түлюур байдалда ажаллаа. Гэбэшье заһабарилгын хүдэлмэри һаад болоно гэжэ хараад һуунгүй, соёлшод зохёохы ажалаа таһалдуулаагүй. Концертын шэнэ программануд табигдаа. Хүдөө нютагуудаар ябажа, концерт-наада табяабди. Мүнөө соёлой байшангай кружок эрхилхэ кабинедүүд, фойе, вестибюль бэлэн болоихой. Эндэмнай хатарай һургуулийн, хүүхэлдэйн театрай, шатарай клубай хэнээлнүүд үнгэргэдэнэ, дискотекэ, нютагай телевидиен хүдэлнэ.

Эхэнэрнүүдтэ гэжэ бидэ түсхай салон нээгээбди. Эндэ ритмическэ гимнастикын клуб хүдэлмэреэ эхилээ. Хатар нааданда һургаха мэргэжэлтэд Туяна Цыденова, Валентина Санжиева гэгшэд хэшээлнүүдые үнгэргэхэ юм.

Моодно хубсаһа оёхо салон нээгдэжэ, энэ талаар мэргэжэһэн эсхэгшэ Марина Азаренкова, оёдолшон Дарима Доржиева гэгшэд уран бэлигээ харуулна. Эндэ «Эдир оёдолшон», «Эдир манекенщицэнүүдэй клуб» гэһэн кружогууд хүдэлхэ. Мүн гоёор причёско хэхэ дуратайнуул парикмахер Надежда Соктоевада хандаха болоно.

Түс кружогууд мүнгэнэй түлөөһэтэй юм ааб даа. Энэмнай мүнөө сагай эрилтэ, хазагайрхань хүндэ гээшэ. Зүгөөр бидэнэй тогтооһон сэнгүүд хүнэй диилэхэгүй бэшэ, яһала тааруу байха.

Е. ДОРЖИЕВА,
Закаменскын соёлой ордоной директор.

МАЛШАДЫЕ БАЯСУУЛХА

Тээмэндэ манай аймагай Дээдэ-Үшөөтэйн дунда һургуулийн (директорынь Цыныма Дамдинсуруновна Цыбенова-Мункуева) артистнууд уран бэлигээ-жэ, бултанние баясуулба. «Ая ганга» гэһэн ансамблийн уран һайханай коллективтэ багшанарнье, һурагшадшье адли хабаададаг байна.

Мүнөө үеын хүнгэн бэшэ шахардуу сагта Петропавловскын КСК-гай концертнэ зал соо элдэб һайханай хүнүүд олоороо сугларaа. Мэргэжэлтэ артистнуудһаа дутуу бэшээр бэлиг шадабарияа харуулһан энэ коллективэй концерт наадан олондо һайшаагдаба.

Илангаяа эдир артистнуудай гүйсэдхэһэн хатарнууд үндэр сэгнэлтэдэ хүртэһэн байна. Бэрхэ хатаршадые халуун альга ташалгаар хүнүүд уттажа, үхибүүдэй сүлөө сагаа аша туһатайгаар үнгэргэжэ байна гэжэ баясаа. Зэдын һуралсалай управление даагша түрүүтэй түлөөлэгшэд энэ концертые хараба.

Ерээдүйдэ хүгжэмдэ дуратай, тодо ритм мэдэхэ бэрхэ артистнууд урган гаргаха бээ гэжэ этигэнэбди. Һургуулийн энэ ансамблийн гэшүүд хаананшье уран бэлигээ харуулхадаа, театрнуудай тайзан дээрэ, малшадай фермэ дээрэ гү, али полевой станда гү, үшөөл һайншаар бэлдэжэ, арга шадабарияа улам мүлихэ бээ гэжэ найданабди.

Фермерэй шэглэлээр ажалаа ябуулжа байдаг Дээдэ-Үшөөтэйн дунда һургуулийн ехэл өбтэй эстэй коллектив саашдаашье дутуу дундануудта анхаралаа хандуулжа, концертынгээ зарим номернуудые шэнэлхэ, харагшадһайгаа зүрхэ сэдьхэлые саашдаашье ханааха бээ гэжэ найдаха дуран хүрэнэ.

Тиимэһээ бултанда элүүр энхэ, жаргалтай, һайн һуухыень хүсэнэбди. Хүгжэмэй, хореографийн талаар тодорхой шүүмжэлэл хэбэгүйб, энээнние тусхай мэргэжэлтэй хүнүүд элирхэйлнэ бээ.

Н. ВАНДАНОВ.

Зэдын аймагай
Петропавловка тосхон.

ОЮУТАДАЙ ТЕАТРАЙ АМЖАЛТА

«Оюутадай хабар-94» гэһэн бүхэроссийн фестиваль Самара хотодо үнгэрөө. СТЭМ гэгдэдэг эстрадын миниатюрануудай студенческэ театрай энэ фестивальда Россий болон СНГ-гэй 56 хотоһоо 32 театр хабаадаа.

Республикымнай нинслэл хотоһоо Д. Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай оюутадай «Фима» гэжэ нэрэтэй бүлэг эндэ бэлиг шадабаряа харуулжа, 2-дохи һуури эзэлээ. Физикэ болон математика шудалдаг ерээдүйн багшанар, бүхылөө 16 хүн, театральна бүлэгэй хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаададаг.

Бүлэгые хүтэлбэрилдэг режиссер Чингис Цыбиков физико-математическа факультедэй кафедрын багша юм. Эрхим бэрхэ, зохёохы режиссерско ажалайнгаа түлөө тэрэ дипломоор шагнагдаа.

Байгша оной июль нарада Санкт-Петербург хотодо СТЭМ-үүдэй фестиваль үнгэрхөөр хараалагдана. Манай нинслэл хотын багшанарай дээдэ һуургуулийн оюутадай театральна бүлэг энэ фестивальда хабаадаха эрхэдэ хүртөө.

«МОТОМ» фирмын (Б. Тушемилов, В. Морозов) туһаламжаар оюутад Самара ошожо ерээ һэн.

Л. ДОРЖИЕВА.

АВИАЗАВОДОЙ ҺАЙНДЭРТЭ

Үүдээ үргэнөөр сэлижэ, айлшадые уриха ёһо заншал Улаан-Удын авиационно-үйлэдбэрийн нэгэдэлдэ тогтоһоор 8 жэл болобо. Энэ удаа нэгэдэлэй хүтэлбэри ганса хүүгэдые, эдиршүүлые уряа бэшэ, мүн холо ойрын олзын хэрэг эрхилэгшэдтэ үрилга эльгээгээ бшуу.

Мүнөө үедэ авиазавод экономическа хүшэр байдалда оронхой. Гүрэнэй захилнуудай үгы болоод байхада, бүтээһэн самолёт болон вертолёдуудаа худалдахань хүнгэн бэшэ ааб даа. Энээнһээ гадна, үргэн хэрэглэмжын эд бараан — угаалай машинануд, хэдэн түхэлэй кухнийн гарнитур гэжэ мэтэ эндэ дурадхагдаа. Заводой соёлой түбтэ табигдаһан нимэ эд зүйлнүүд олзын хэрэг эрхилэгшэдэй һонирхол татаба. Эндэ стандартна бэшэ хэрэгсэл түхеэрэлэнүүдые, станогуудые бүтээн гаргаха түхай түсхай захил хэхэ, хэлсээнүүдые баталха аргӓтай байгаа.

Заводой һайндэртэ ерэһэн хүүгэд нэгэдэлэй эрхим летчигуудай самолёт жолоодожо, мэргэжэл шадабарияа гэрэлхыень харэжа, сэдьхэлэй ханаа. Заводой аэроклубай парашютистнуудай тэнгэрийнээ бууухые мүн хараа. Эрхим токарь, слесарь ба операторнуудай мүрысөө хараха аргӓтай байгаа.

С. МИХАЙЛОВ.

ГОСПИТАЛЬДО БЭЛЭГ БАРЯАД...

Эсэгэ ороноо хамгаалгын нечени, конфетэнүүд, нэрюун ундан...—юрэдөө, тус тустӓа 10 мянган түхэригэй сэнтэй бэлэгүүд Эсэгэ ороноо хамгаалгын ба афган дайнай 115 ветеранда барюулгдаа.

Дайнай ба ажалай ветерануудай республиканска советэй жасын түрүүлэгшэ С. С. Бадмаев, «Худалдаа наймаанай байшан» гэжэ акционернэ бүлгэм (генеральна директорынь Т. В. Марканова) госпитальдо аргалуулжа байһан ветерануудта бултандань бэлэг-сэлэг баряа. Һүн, сай, митедэй түрүүлэгшэ Г. О. Кузьминова гэгшэд палатануудаар ябажа, үбшэнтэдые Илалтын һайндэрөөр амаршалаад, бэлэгүүдые барюулаа. Дайнай ветерануд энэрхы сэдьхэлтэндэ үнэн зүрхэнһөө баяр хүргэбэ. Хүдөө нютагһаа ерээд аргалуулжа байһан ветерануудта иланганяа аятай байба: эдээндэ бэлэг-сэлэг асарха, амаршалха түрэлхид хотодо хомор шуу.

Н. ТУМУРОВА.

ҺҮБЭЛГЭН ХУРСА ХҮБҮҮД

Бүхы Зүүн Сибириин болон Алас-Дурна зүгэй дайдада эрхим гэжэ тоологдохоор шатар-даамай түб болохо клуб Хэжэнгэдэ нээгдэбэ. Энэ клубай нээлгэдэ эрдэм һуралсалай управлениин начальник Александр Дабаевич Бальчинов, мүн тиихэдэ арадай һуралсалай ветеран Петр Ильич Ильин болон клубай директор Цыбан Цырендоржиевич Балданов гэгшэд горитой хубитаяа оруулһан байна.

Шатар-даамай эндэхи түүхэ тухан хэлэхэ болоо һаа, нимэ: аймагай даам наадагшад Россий түгэсхэлэй мүрысөөндэ хабаадаха эрхэдэ хүртэнхэй. Жэшээнь, Бэлигтэ Батомункуев хоёрдохи бүлэгэй дунда даам наадалгаар дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ хоёрдохи, Люда Дампилон гурбадахи һуурида хүртэнэ һэн.

Аймагай эдир даам наадагшад республика соогоо хэндэшье шүүгдэхээ болинхой. Тиихэдэ Хэжэнгын эдир шатаршад тухай хэлэхэ болоо һаа, баһал түрүү зэргэдэ ябалсана. Тэдэнэр эдир шатаршадай дунда республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө үнгэргэгдэһэн мүрысөөнүүдтэ саг үргэлжэ түрүү һууринуудые эзэлхын түлөө тэмсэдэг.

Энэ удаа шатар-даамай түб нэгэлгэдэ зорюулагдаһан мүрысөөн швейцарска гурримаар, юһэн уулзалгатайгаар үнгэргэгдэбэ. Гушан зурганнаа 24 очкотой болоһон Хэжэнгын лицейн нэгэдэхи команда (тренерынь Петр Ильич Ильин) нэгэдэхи һуури эзэлбэ. Тиихэдэ энэл лицейн хоёрдохи команда (тренерынь Дулма Ванчиковна Ванчикова) 21,5 очкотойгоор хоёрдохи һуурида гараа. Дээдэ-Хэжэнгын дунда һургуулийн шатаршад 17,5 очкотой боложо, гурбадахи һуури эзэлбэ. Хубиин түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ Дээдэ-Хэжэнгын дунда һургуулийн һурагша Дандар Полусуров юһэнһөө долоо хахад очкотой боложо, түрүү һуури эзэлээ. Зориг Бадуев мүн лэ долоо хахад очкотой болобошье, Дандар Полусуровһаа коэффициентээрээ хахад очкогоор бага байжа, хоёрдохи һуурида гараа. Тиихэдэ энэл хубиин мүрысөөндэ Евгений Доржиев долоон очкотойгоор гурбадахи һуури эзэлбэ.

Басагадай дундаһаа зургаан очкотой Арюна Аюшиева нэгэдэхи, таба хахад очкотой Оюна Дарибазарон хоёрдохи, табан очкотой Бэлигма Ламханова гурбадахи һууринуудые эзэлээ. Бага наһанай үхибүүдэй дунда дүрбэ хахад очко абаһан Жаргал Сандитов нэгэдэхи һуурида гараба. Улаан-Удын нэгэдэхи лицей-һургуулийн табадахи классай һурагша Бэлигтэ Базаров түсхай шангаар тэмдэглэгдээ.

Мүнгэн, алтанай талаар бэрхэтэй энэ сагта спонсоргүйгөөр мүрысөөнүүдые үнгэргэхын аргагүй. Эндэ Хэжэнгын совхоз, «Дорж» гэжэ нэгэдэл, Хэжэнгын 1-дэхи болон 2-дохи һургуулийн тусхай шан худөө ажахын колледжын оюутан Константин Хангаловта барюулагдаа. 52 килограмм хүрэтэр шэгнүүртэ барилдахадаа, эрхим бэлэдхэлтэй, шандааһа шагаратай байһанаа тэрэ гэршэлээ. 3-дахи интернат һургуулийн һурагша Николай Зандаев «Эгээл эдир эрхим барилдаашан» гэжэ нэрлэгдээд, тусхай шанда мөртөө. Николай Балтаев — хоёрдохи, Бэлигтэ Ширапжалсанов гурбадахи һуури эзэлбэ.

62 килограмм. Эндэ Олег Субботин (Зобсэгтэ Хүсэнүүд) хэндэшье илагдангүй, түрүү һуурида гараба.

68 килограмм. Һайн арга дуратэй Саян Мункуев (СДЮШОР-7) шандааһа шангатай Зоригто Бадмаевые (БСХИ) динлэбэ. Нигэжэ С. Мункуев дүршэл шадабариннгаа арьбадажа байһые ялас гэмээр гэршэлбэ.

Удаадахи шэгнүүрнүүдтэ Булад Гармаев (БГПИ), Баяр Прушенов (БСХИ) илалта түйлаа. Сергей Молоткин («Барилдаан»), Михей Манжиханов (БСХИ) гэгшэд хоорондоо үсэдөөр тэмсэжэ, 4:4 гэжэ тоотой байхада, С. Молоткин зоримгойгоор нүгөөдынгөө хүл руу шургажа, нэгэ балл абаад, илаһанда тоологдобо.

Николай Иннокентьевич Очировай шанда хүртэхын түлөө мүрысөөнэй заншалта болохо байһанда найдагдана.

В. СЫДЕЕВ,
мүрысөөнэй ахамад судьи.

Шатар

ШЭНЭ НЭРЭНҮҮД ТОДОРБО

Буряадай хүдөө ажахын институдай спортклуб физическэ хүмүүжүүлгын кафедратай хамта Николай Очировай шанда хүртэхын түлөө дүрэ буляалдалгын барилдаагаар мүрысөө үнгэргэбэ. Николай Очиров тус институдай кафедрые даагша, бэлигтэй нэрые мүрысөөндэ үгэһэнниинь ойлгосотой.

Эдир барилдаашад энэ мүрысөөндэ олоор хабаадаа. 80 барилдаашадай хахадынь шахуунь һургуулийн наһанай хүүгүүд байгаа. Ахын, Ноёхоной, Түнхэнэй, Улаан-Удын һургуулинуудай, спортын бэрхэ барилдаашан байһан, СССР-эй хүдөө ажахын институдуудай дунда түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөнүүдтэ оло дахин шалгарһан, Буряад Республикын 11 дугаар чемпион юм. Иимэ алдар солотой, хүндэтэй хүнэй нэрые мүрысөөндэ үгэһэнниинь ойлгосотой.

Эдир барилдаашад энэ мүрысөөндэ олоор хабаадаа. 80 барилдаашадай хахадынь шахуунь һургуулийн наһанай хүүгүүд байгаа. Ахын, Ноёхоной, Түнхэнэй, Улаан-Удын һургуулинуудай, спортын

«Мүрысөөнэй эрхим барилдаашан» гэһэн нэрэ зэргэдэ хүдөө ажахын институдай оюутан Григорий Хамгушкеев хүртэбэ. 48 килограмм шэгнүүртэ Жаргал Намдаковые финалда илаһан байха юм.

«Илалта туйлахын хүсэл зоригтой байһанай түлөө» гэһэн тусхай шан худөө ажахын институдай оюутан Константин Хангаловта барюулагдаа. 52 килограмм хүрэтэр шэгнүүртэ барилдахадаа, эрхим бэлэдхэлтэй, шандааһа шагаратай байһанаа тэрэ гэршэлээ. 3-дахи интернат һургуулийн һурагша Николай Зандаев «Эгээл эдир эрхим барилдаашан» гэжэ нэрлэгдээд, тусхай шанда мөртөө. Николай Балдаев — хоёрдохи, Бэлигтэ Ширапжалсанов гурбадахи

62 килограмм. Эндэ Олег Субботин (Зобсэгтэ Хүсэнүүд) хэндэшье илагдангүй, түрүү

68 килограмм. Найн арга дуратэй Саян Мункуев

ДВС фирмэ

ЗАХИЛШАДТАА ИИГЭЖЭ МЭДЭЭСЭНЭ

Манай худалдаа наймаанда үнгэтэ телевизорнүүд, холодильнигуд хододоо байдаг.

Бидэ бусад наймаашадай үнэ сэнгүүдтэ саг үргэлжэ анхаржа, өөнэдынгөө барааанда тэрээнһээ доогуур сэн тогтоонобди.

Эд бараа бүтээн гаргадаг заводуудтай хэлсэнэй ёһоор, барааанда гарантийна худэлмэри хэгдэдэг. Тиимэһээ мүнгэсэ хни хооһоор хална бэшэ, харин найдамтай эд бараа абанат. Орёо оньһон техникын эбдэршэбэл, заһабаридаг эмхинүүдтэ, бүтээн гаргадаг заводуудта хүнүүдые эльгээжэ, гүйлгэжэ байнгуй, заһабарилга хэнэбди. Заһабарилагдахаар бэшэ байбалиь, бидэ бараае тэрэ дары һэлгэжэ үгэдэгбди.

Хотын магазинуудта худалдагдадаг орёо оньһон техникын үнэ сэн, ямар нэгэн түхэл янзын найдамтайень, худалдадаг эмхинүүдэй найдуулга тухай мэдэхэ гэбэл, манай консультантнуудта хонходожо зүбшэгты. Дүүрэн харюу абахат. Тиимэһээ үнэтэй юумэ худалдан абахадаа хохидохогүйт!

Гадна манайда мебель, гутал, хубсаһан, кондитерска зүйлнүүд наймаанда хододоо байдаг.

МАНАЙ ТЕЛЕФОНУУД: 6-19-21, 6-18-65.
ХАЯГ: Улаан-Удэ, Октябрийн нэрэмжэтэ гудамжа, 13-дахи байшан.

ДЭЛХЭЙН ҺОНИНОЙ ДЭЭЖЭЭ

ДАН ЕХЭЭР АБАА.

Австралийн Викториядай захиргаан юрэ бусы... мэ худалдахамнай гээд... хаба. Тэрэнь ажалай... машинада ашагдаһан... нэ саарһан юм. Лейбо... нуудай отставкада гарах... урдахана Викториин шт... захиргаан нимэ ехэ са... абаһан байгаа. Зүгөөр... һаниинь туледүүд... саарһа хэхэ түлөөрэлгэ... тэ таарахагүй байба бш... Энэ саарһан аяар 21 мя... американ долларто юм.

ХИЛЭ ГАРАНА БШУ...

Сказилендын ба Мозамбик... гай хилэ дээрэ нарһана... хэрэгүүд болохонь ха. Мозамбик... бинһаа бодон гахайнуудые... гаталаад, кунуруса ехэ... дэг болоо. Тэдэнэй нэлэ... буннуудта һайшаагдаа. Т... гэжэ Сказилендын тарал... айхабтар ехээр хохидолоо... ла гаханнууд болон бабуи... дые буудажа эхилхэнь.

Мбаоана хотоһоо мэ... нэнэй ёһоор Сказилендын... фермернүүд буу шуу хэ... даже абаһа, нүнийдоо... гаталагшадые тарилалгуу... дээрээ нахина, дарах... һаань, гам хайрагүйгөөр... дана. «Өөһэдынгөө газар... рэ юушье хэг—хамагүй, ... гоор манай газар дээрэ... раараа болохогүй»,—... фермернүүдэй нэгэн мэ... лээ.

ЯАГААД ХАДХАХАБ?

Хитад заншалта медицы... ныи институдай хүдэлмэ... лэгшэ Чжан Нун Ганьсу... винцида олон жэлэй турш... соо нэнэжэлэлгэ хэһэнэй... «Акупунктурын талаар... раргагдамал трактат гэ... ном соохи 12 зураг дээрэ э... гээр хүнние хадхажа эхэ... хэ шэнэ точконууд олдоо... жэ соносхобо.

Эдэ точкануудта хадхаа... даа, сад үбшэндэ дайруулаа... динабедтэй, унадаг болон... сад үбшэнтэй зондо туйлаа... болохо юм гэжэ Чжан Нун... хэлэнэ.

ГАИХАЛТАЙ ТУЯАРАЛГА

Россий, Хитадай, США-гай, Австрийн, Великобританийн, Швецийн эрдэмтэд Норвегийдэ суглараад, тус ороной зүүн хойто зүгтэ оршодог Рерунхото шадархи Хесладен гэжэ голой нюуса тааха гэжэ... оролдоо юм ха. Тэндэ оршогой ехэ юрэ бусаар түлэрдэг байха юм.

«НЛО-ШВЕЦИ», «НЛО-НОРВЕГИ» эмхинүүд эдэ шэнжэлэлгэ хоёр үүсэ соо хэ... бэшье, нимэ туяаралтын хүндэ үзэгдэнынь тодорууллаа... яашье ядаа бшуу.

ХОЁР ТАРХИТАЙ ХУРЬГАН

Бедуин Хамди Гамаль... хонин һурэг соо хоёр тархитай хурьган гараба. Ганхад... гэлыд гээд, хонишон ехэ гуй... зэгы бодолдо абтабагүй, ... гөөр нимэ хурьгадуудай хонно хойноһоо гаража эхилхэ... дэнь, һанаанинь зобоно... эхилбэ. Сүл гүбі соо амидархада, нимэ хоёр тархитай амитанда хоёр дахин ехэ хоол хэрэгтэй болохо бшуу.

Тэжээл тухай бодоходоо, Хамди Гамаль нэгэ ушар наанаадаа оруулба. Ергеедэй урда зүгөөр зөөжэ ябахадань, хонидынь эндэхи нэгэ канус өдихэнээ гадна шулуунуудаа дээрэнээ ялагар шара нүүмэ ехэ дуратайгаар долдогоо... байгаа бшуу. Энээнһээ болоожо, хоёр тархитай хурьган гарадаг болоо ха гээд бедуин багсаамжална.

ДАН УТА НЭРЭ

Британец Лайар Антрусай нээлтэ бүхэдэлхэйн удха шанартай юм. Зүгөөр Гринвичэй обсерваторийн хүдэлмэрилэгшэд энээн тухайнь олондо дуулгахаяа нарагүй. Юундэ? Юуб гэхэдэ, валлиец угтай тэрэ шэнээр нээгэн планетэдээ дан ута нэрэ үгөө бшуу. Уэльсдэ оршодог түрэл тосхоннинь 29 үзэгнөө бүридэйэн нэрэтэй юм. Тэрэнь Гринвичэй обсерваториинхидай дура гутаагаа бшуу.

Онсолходо, энэ нэрынь ород үзэгүүдтэ оруулхада, нимэ үгүүлэсэритэй: «Уалэуг ванделлуаэролу». Энэ планетэ хаанаһаа бии болоошоо юм? Хаанаһаашье бэшэ ааб даа. Тэрэ ходо байгаа. Зүгөөр Венерэ болон Газар хоёрой хоорондуур дан түргэнөөр эрьелдэдэг тула ходо Наранай саана байдаг, тиимэһээ Газар дээрэһээ харагдадаггүй.

Египедэй эртэ үрдын папирус шудалха топ дуратай Антрус энэ планетэ тухай дурдалга олоһон байгаа бшуу. Египтянууд наһаншье ехэ, үргэн мэдэсэтэй байгаа гээшэб даа? Гайхалтай!

(Һонинуудһаа абтаба).

Редактор
Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.
РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б.М. Ж. (харюусалгата секретарь), НИМАЕВ П. Н. (редакторай орлогшо), ОЧИРОВ С. Д., РИНЧИНОВ С. Д. (редакторай орлогшо), ТОКТОХОЕВА В. Э.

Эмхидхэн байгуулагшад—Буряад Республикын Верховно Совет, Буряад Республикын Министрнүүдэй Совет
Бүгэдэ буряадай үндэһэн соёлой эблэл болон редакциин ажалша коллектив.

Манай адрес:
670000, Улаан-Удэ, Каландаришвилийн үнлсэ, 23, «Буряад үнэн» газетын редакци.

Редакциин телефонууд: редакторай—2.50.96, приемный — 2.54.54, редакторай орлогшонорой — 2.68.08, 2.62.62, харюусалгата секретарийн—2.50.52, секретариадай—2.66.76, таһагууд: политическэ—2.55.97 (даагшань), 2.61.35, 2.56.23, социально-экономическа—2.64.36 (даагшань), 2.63.86, 2.67.81, 2.61.35, соёлой эрдэмэй болон һургуулинуудай—2.60.21 (даагшань), 2.57.63, олошинтын хүдэлмэрийн ба мэдээсэлэй—2.54.93 (даагшань), 2.34.05, 2.69.58, орн уулгын—2.60.91; корректорнуудэй—2.33.61, хэблэлдэ бэлдэгшэдэй—2.35.95. Манай корреспондентнүүд: Агинскда—3.42.19, Закаменскда—30.61.
Буряад Республикын Министрнүүдэй Советэй хэблэлэй телефонууд: директор — 2.49.94, бухгалтери — 2.23.67, вахта—2.56.62.

Газетэ хэблэлэй 2 хуудаһан хэмжээтэй. Индекс 50901. Хэһэг 6.363. Стереотипта түшаагдаһан саг. 19.10.

Буряад Республикын республиканска типографийда газетэ хэблэгдээ. Директорэйнь телефон: 2.40.45.
Мүн 69-дэхи номертойгоор бүридхэлдэ абтанхай. Заказ № 102.